

SIJAISHUOLTOPAIKAN VALINTA

-Päätöksenteon taustalla vaikuttavat tekijät
sosiaalityöntekijöiden kuvaamina

Tina Haverinen
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Avoin yliopisto
Jyväskylän yliopisto
Kesä 2020

TIIVISTELMÄ

Sijaishuoltopaikan valinta – Päätöksenteon taustalla vaikuttavat tekijät sosiaalityöntekijöiden kuvaamina

Tina Haverinen

Sosiaalityö

Kandidaatintutkielma

Jyväskylän yliopisto

Avoim yliopisto

Heinäkuu 2020

Sivumäärä 35

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää minkälaisena päätöksenteko huostaanotettujen lasten sijaishuoltopaikan valinnassa näyttäytyy ja minkälaisia haasteita sosiaalityöntekijät sijaishuoltopaikan valinnassa kokevat. Kirjallisuuteen perustuvan tutkielmani aineisto koostuu kahdeksasta artikkelista ja tutkimuksesta, joissa tarkastellaan päätöksentekoprosessia lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisessa sekä niitä tekijöitä jotka vaikuttavat tähän sijaishuoltopaikan valintaan, kuin myös haasteita sijaishuoltopaikan valinnassa. Tutkielmani taustalla tärkeinä näkökulmina ja käsitteinä on lapsen etu sekä YK:n sijaishuollon ohjeet, joita peilaan sijoitusprosessin päätöksentekoon. Tutkimuksista ilmeni, että sijoituksen vaiheessa monet eri tekijät vaikuttavat sijaishuoltopaikan valintaan. Tutkimuksista nousi esiin luokittelun ja kategorisoinnin malleja, joilla pyrittiin toteuttamaan lapsen edun periaatetta ja tarvittavia yksilöllisiä tukitoimia. Haasteena lapsen edun tulkinnalle sijaishuoltoprosessissa on se, että lapsen etu on käsitteenä niin moniulotteinen ja tulkinnanvarainen ja lasten tarpeet ovat kuitenkin yksilöllisiä. Sosiaalityöntekijän pysyvyydellä on iso merkitys siinä, miten hyvin lapsen asioihin on perehdytty ja miten hyvin lapselle osataan valita juuri tämän tarpeisiin vastaava sijaishuoltopaikka. Sijoitusprosessiin itsessään ei myöskään välttämättä ole kovin paljon aikaa käytettävissä, joka sekin asettaa sosiaalityöntekijälle haasteita löytää sopiva sijoituspaikka. Painetta päätöksentekoon tuovat myös taloudelliset resurssit ja sijaishuoltopaikkojen osalta valintojen vähyys. Lapsen edun toteutumista sijoitusprosessissa ja sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi pitää ensisijaisena. Tutkimuksista nousi esiin se, ettei työntekijöillä ollut aina tietoa siitä, minkälaista kriteeristöä tai mallia organisaatiossa noudatetaan sijaishuoltopaikan valinnan suhteen, tai onko sellaista edes olemassa. Sijaishuollon kehittäminen ja työntekijöiden perehdyttämiseen ja kouluttamiseen panostaminen maksaisi itsensä takaisin. Kun aikaa ja tietoa olisi tarpeeksi käytettävissä sijaishuoltopaikan valintaan, myös sijoitukset olisivat pysyvämpiä eikä lapsi joutuisi kokemaan turhia sijoituksen katkeamisia ainakaan siitä syystä, että sijaishuoltopaikka ei ollut sopiva lapsen tarpeisiin.

Asiasanat: sijaishuolto, lastensuojelu, päätöksenteko, lapsen etu, sijaishuoltopaikka

JOHDANTO.....	1
1. TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	3
1.1 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	3
1.2 AINEISTON ESITTELY	4
2.SIJAISHUOLTOPAIKAN VALINTAA MÄÄRITTÄVÄT OHJEET	8
3. LAPSEN KODIN ULKOPUOLELLE SJOITTAMISEN PROSESSI	9
3.1 SIJAISHUOLTOPAIKAN VALINNASTA.....	11
3.2 SIJAISHUOLLON MUODOT	12
4. LAPSEN ETU JA OSALLISUUS PÄÄTÖKSENTEOSSA	14
4.1 LAPSEN EDUN KÄSITTEESTÄ.....	15
4.2 LAPSEN OSALLISUUS PÄÄTÖKSENTEOSSA.....	16
5. LAPSEN JA SIJAISHUOLTOPAIKAN YHTEENSOVITTAMINEN	18
6. SIJAISHUOLTOPAIKAN VALINTAAN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ.....	20
6.1 TAPAUSKOHTAISUUS	20
6.2 TYÖNTEKIJÄKOHTAISUUS.....	21
6.3 KOKEMUSTIEDON JAKAMINEN	22
6.4 LAADUN VARMISTUS	23
7. HAASTEET SIJAISHUOLTOPAIKAN VALINNASSA.....	25
7.1 ORGANISAATION RESURSSIT	26
7.2 AJAN PUUTE	27
7.3 TIEDON PUUTE	27
8. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	28
LÄHTEET	32

JOHDANTO

Tutkin kandidaatintutkielmassani sitä, minkälaisia tekijöitä lastensuojelussa päätöksenteon taustalla on vaikuttamassa sekä minkälaisia haasteita tähän päätöksentekoon liittyy sosiaalityöntekijän kertomana. Tutkielmassani viitekehyksenä on päätöksenteko sijaishuoltopaikan valinnasta. Pohjaan kirjallisuuskatsaukseni teoriaa lastensuojelulakiin, Yhdistyneiden kansakuntien eli YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, YK:n sijaishuollon ohjeisiin ja lapsen etuun liittyviin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen. YK:n sijaishuollon ohjeissa (Lastensuojelun keskusliitto, 2018) annetaan vahva painoarvo laadukkaan sijaishuollon järjestämiselle, lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimiselle ja määrittämiselle sille, miten päätöksenteko sijaishuoltopaikan valinnan suhteen tulisi tapahtua. Päätöksenteossa tulisi lisäksi pitää tiiviisti mukana lapsen ja huoltajien kuuleminen. YK:n sijaishuollon ohjeet myös painottavat valtioita huomioimaan tarpeelliset resurssit lastensuojelussa ja kouluttamaan sosiaalihuollon ammattilaisia sijaishuollon ohjeiden noudattamisen edistämiseksi:

”Päätöksenteon tulisi perustua perusteelliseen arviointiin, suunnitteluun ja tarkistamiseen vakiintuneiden rakenteiden ja mekanismien mukaisesti sekä tapauskohtaisesti, ja aina kun se on mahdollista, soveltuvan pätevyyden omaavista ammattilaisista koostuvan moniammatillisen työryhmän toimesta.” (Lastensuojelun Keskusliitto 2018)

Alun perin tämän aiheen valintaan päädyin oltuani syksyllä 2019 sosiaalityön opintoihini kuuluvassa työharjoittelussa Espoon kaupungilla sijaishuollon perhehoidossa, josta jäi kipinä perehtyä lisää sijaishuollossa olevien lasten edun ja oikeuksien toteutumiseen. Opin työharjoitteluni aikana sen, että lapsen edun huomioiminen, päätöksenteko ja lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaavan sijaishuoltopaikan löytäminen ei ole mikään yksinkertainen tehtävä. Oman kokemukseni mukaan yksi iso haaste on sopivien sijaishuoltopaikkojen puute. On paljon lapsia joille pitäisi löytää sijaishuoltopaikka, mutta vastaavasti näiden lasten tarpeisiin soveltuvia sijaishuoltopaikkoja ei ole riittävästi. Kun lapsen tarpeisiin vastaamaan kykenevää sijaishuoltopaikkaa ei ensinnäkään löydy, sijoitus voidaan joutua tekemään kiireen ja taloudellisten resurssien ristipaineessa lapsen kannalta ei niin sopivaan paikkaan, jonka seurauksena sijoitus voi pahimmassa tapauksessa katketa ennakoimattomasti. Oman näkemykseni mukaan ei ole kyse siitä, etteivätkö työntekijät yrittäisi tehdä parhaansa, vaan ylipäättänsä monista eri tekijöistä, jotka päätöksentekoprosessia ja sijoittamistyötä ovat ohjailemassa.

Tämä kandidaatintutkielma perustuu aiempiin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen. Haastetta aineiston kokoamisen suhteen aiheutti se, että aiheena sijaishuoltopaikan päätöksentekoa ei Suomessa, eikä kansainvälisestikään ole tutkittu juuri lainkaan, mutta kuitenkin yleisesti ottaen lastensuojelun päätöksentekoa on tutkittu maailmalla jonkin verran (Laakso 2013, 25). Löysin siten aineistoa etsiessäni kansainvälisiä tutkimuksia, joissa käsitellään erilaisten tekijöiden vaikutuksia lastensuojelun päätöksenteossa, sekä haasteista tässä prosessissa. Puutteellinen suomalainen tutkimustieto aiheutti minussa ihmetystä, koska mielestäni on kyse tärkeästä aiheesta. Osin juuri siitä syystä päätin kuitenkin lähteä tutkimaan mitä aiheesta on kirjoitettu ja tutkittu tähän mennessä, koska aiheena sijaishuoltopaikan valinta ja sen taustalla vaikuttavat tekijät kiinnostavat minua. Suurin osa tutkielmaani valitsemistani aineistoista on kansainvälisiä tutkimuksia joissa on tutkittu millä perusteilla sosiaalityöntekijä tai ”sijoittaja” tekee valinnan sijaishuoltopaikasta ja mitkä tekijät päätöksenteon taustalla ovat vaikuttamassa.

Tutkielmassani nostan esiin aineistoissani esiintyneen käsitteen ”yhteensovittaminen”, jolla kuvataan sitä prosessia, miten lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamaan pystyvä sijaishuoltopaikka valitaan. Kansainvälisten tutkimusten kohdalla on eri maiden välillä eroja siinä, miten sijoitusprosessi etenee ja kuka päätöksen sijaishuoltopaikasta tekee. Useissa maissa on lisäksi yleisempää käyttää sijaisperhettä kuin mitä laitoshoidtoa, joten tutkimuksetkin koskevat pääasiassa sijaisperheisiin sijoittamista. Niin ikään laajasti eri sijaishuoltomuotoihin keskittyviä tutkimuksia ei ole paljoa. (Laakso 2013, 25-26.) Kaikista valitsemistani tutkimuksista löysin vastauksia sijaishuoltopaikan valinnan haasteisiin ja niillä on iso rooli tutkimusten tuloksissa. Lähdän tutkielmassani käsittelemään ensin sitä, mitä sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi huomioida ja mitä teorioita valinnan taustalla on. Kuvaan myös sitä, miten lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisen prosessi etenee, minkälaisia erilaisia sijaishuollon muotoja Suomessa on, sekä mitä lapsen edulla tarkoitetaan sijaishuoltopaikan valinnassa. Tutkielmani tuloksissa kuvaan aineistoista esiin nousseita tekijöitä, jotka päätöksenteossa sijaishuoltopaikan valintaa ohjailevat, sekä erilaisia sosiaalityöntekijöiden kuvaamia haasteita sijoitusprosessiin ja sijaishuoltopaikan valintaan liittyen. Johtopäätökset osiossa kokoan vielä tutkimuksista nousseita tuloksia yhteen sekä pohdin näiden vaikutuksia sijaishuollon kontekstissa.

1. TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Kirjallisuuteen perustuvan tutkielmani tutkimustehtävänä on lastensuojelun päätöksentekoon vaikuttavien tekijöiden tutkiminen. Tutkimustehtävää pohdin pitkään ja lopullisen muodon se sai kirjallisuuteen perehtymisen ja sopivan aineiston löytymisen kautta. Tutkimuskysymyksenä esitän, minkälaiset tekijät ohjaavat sosiaalityöntekijää päätöksenteon prosessissa sijaishuoltopaikan valinnassa sekä minkälaisia haasteita tässä prosessiin liittyy? Tutkielmani aineisto koostuu kahdeksasta tutkimuksesta ja artikkelista, joissa tarkastellaan sosiaalityöntekijöiden päätöksentekoprosessia ja kokemiaan haasteita sijaishuoltopaikan valinnassa. En ole määrittänyt tutkimuksia valitessani mitään tiettyä ikäryhmää tai sijaishuollon muotoja pois. Aineistoni tutkimuksissa mukana olleet sosiaalityöntekijät ja ammattilaiset työskentelevät eri ikäisten ja erilaisissa sijaishuoltopaikoissa olevien lasten ja nuorten kanssa. Yhtenä näkökulmana tutkielmassani on lapsen etu ja miten se muotoutuu YK:n sijaishuollon ohjeissa. Virve-Maria Toivonen esittää lapsen edun olevan laaja ja moniselitteinenkin käsite ja että sillä on monialainen rooli riippuen siitä, onko lapsi perheen vai julkisen vallan holhouksen alla. Lapsen etu asettaa myös tietyt rajat lapseen kohdistettaville toimenpiteille. Lapsen etua voidaan arvioida niin tulkinnanvaraisesti, tilannekohtaisesti kuin arvosidonnaisestikin. (Toivonen 2017, 79-80.) Riitta Laakso (2013, 88-89) toteaa, että lapsen edun arvioiminen sijaishuoltopaikan valinnan suhteen ei ole yksinkertaista, sillä lapsen edun toteutuminen voi näyttäytyä niin erilaiselta riippuen missä vaiheessa arviointia tehdään. Laakso muistuttaa, että lopulta vasta lapsen aikuistuttua päästään tulkitsemaan edun toteutumista pidemmällä aikavälillä.

1.1 Tutkimuksen toteutus

Aloitin kirjallisuuskatsauksen aineiston etsimisen helmikuussa 2020, jolloin sain myös työsuunnitelmani valmiiksi. Aiheeni sijaishuoltopaikan valinnan päätöksenteosta tarkentui lopulliseen muotoonsa maaliskuussa 2020 löytämieni aineistojen ja lähdeostosten perusteella. Aineistohakua tein eri tiedonhakukanavista, pääasiassa Jyväskylän yliopiston JykDok-hakuportaalista, mutta myös pääkaupunkiseudun Helmet-kirjahausta. Muita hakuja tein muun muassa Finnasta, google scholarista, Artosta, Ailasta ja Proquestista. Hakuja tein asiasanoilla sijaishuolto, lastensuojelu, päätöksenteko, sijaisperhe ja yhteensovittaminen. Aineiston hakua tein huhtikuuhun 2020 saakka. Löytämäni aineistoon tein rajauksia sen mukaan, miten ne vastasivat tutkimuskysymyksiini. Minua kiinnosti tutkia ennen kaikkea sosiaalityöntekijän kokemuksia: miten sosiaalityöntekijä määrittelee lapsen etua sijaishuoltopaikan valinnassa ja mitä haasteita tähän

sijaishuoltopaikan valintaan liittyy? Perehtyminen suoraan tällaisiin tutkimuksiin oli ensisijainen tavoitteeni. Jouduin aineistoa etsiessäni luopumaan myöhemmin siitä periaatteesta, että kaikki käyttämäni tutkimukset olisivat suhteellisen tuoreita, 2010-luvulla tehtyjä, muutoin aineisto olisi jäänyt niukaksi.

Aiheen valinnassa haastetta tuotti löytää tuoreita ja relevantteja tutkimuksia. Minua yllätti se, miten vähän lapsen sijaishuoltopaikan valintaan liittyviä tutkimuksia on tehty Suomessa. Lastensuojelun tutkimus Suomessa näyttää painottuvan etupäässä opinnäytteisiin, selvityksiin, artikkeleihin ja joihinkin väitöskirjoihin. Myös lapsen etuun keskittyviä lastensuojelun tutkimuksia löytyi heikosti. Tarja Pösö ja Riitta Laakso (2015) toteavat, että sijaishuoltopaikan valintaan liittyvää tieteellistä tutkimusta ei Suomessa oikeastaan ole tehty ennen Riitta Laakson tutkimusta ”Mistä koti huostaanotetulle lapselle” vuodelta 2013. Susanna Helavirta, Riitta Laakso ja Tarja Pösö ovat tutkimuskatsauksessaan ”Huostaanoton kuva suomalaisen tutkimuksen valossa” todenneet lastensuojelun tutkimuksen puutteen, ja sen että suurin osa huostaanotoista tehdyistä tutkimuksista on erilaisia ylipistojen tuottamia opinnäytetöitä (Helavirta, Laakso ja Pösö 2014, 289). Lastensuojelun tieto ja tutkimus-hankkeen selvitys lastensuojeluntutkimuksesta nostaa esiin myös riittämättömän suomalaisen tutkimustiedon ja ongelmallisuuden siitä, että tämä vähäinenkin tutkimustieto ei saavuta kentällä työskenteleviä sosiaalialan ammattilaisia. Ongelma ei ole kuitenkaan uusi, sillä jo 80-luvulla useimmat lastensuojelua koskevat tutkimukset olivat pääasiassa pro gradu- tutkielmia. (Heino, Pekkarinen ja Pösö 2013, 337-338.) Tutkielmani aiheeseen liittyen löysin esimerkiksi pro gradu- tutkielman, jonka Saara Uljas (2018) on tehnyt aiheesta ”Lapsen ja sijaisperheen yhteensovittaminen – näkemystä, taitoa ja tietoa vaativaa käsityötä”.

Suomalaisten tutkimusten puutteen vuoksi päädyin valitsemaan mukaan useampia kansainvälisiä artikkeleita ja tutkimuksia, mutta myös laajentamaan tutkielmani aihepiiriä pelkän lapsen edun huomioimisesta lastensuojelun päätöksenteon tutkimuksiin. Asiasanoilla decision-making, matching, placement ja foster care löysin aiheeseeni liittyviä sopivia kansainvälisiä tutkimuksia ja tieteellisiä artikkeleita. Kansainvälisen aineiston mukaan ottaminen tuo myös mielenkiintoista tietoa ja vertailukohtaa siitä, miten muissa maissa lapsen sijaishuoltopaikan valinnan ja päätöksenteon prosessi etenee.

1.2 Aineiston esittely

Aineiston rajaamisen helpottamiseksi kävin ensin kaikki teemaan sopivat aineistot läpi ja etsin sieltä vastauksia tutkimusongelmaani. En halunnut sen tarkemmin määritellä minkä ikäisiä lapsia

tai minkälaista sijaishuollon muotoa tutkisin, koska lopullisena tavoitteenani oli saada kerättyä tietoa ylipäättensä lastensuojelun päätöksenteosta ja erityisesti valinnan perusteista sijaishuoltoapaikan suhteen. Valintaperusteluni aineistojen osalta oli sijaishuoltoapaikan valintaan liittyvät tutkimukset ja selvitykset sekä päätöksenteko lastensuojelussa. Kaikista valitsemistani aineistoista löytyi lopulta vastauksia näihin, vaikka täysin samankaltaisia tutkimuskysymyksiltään tai tutkimustehtäviltään aineistot eivät suoranaisesti olleet. Tutkielmaani päädyin lopulta valitsemaan kahdeksan aineistoa, joista kaksi on suomalaista ja kuusi kansainvälistä tutkimusta. Seuraavaksi esittelen lyhyesti valitsemani aineistot, joiden tuloksia avaan tutkielmani lopussa.

Laakso, Riitta. Tutkimus vuodelta 2013. Mistä koti huostaan otetulle lapselle.

Laakson tutkimuksen tavoitteena on selvittää miten lapselle valitaan sijaishuoltoapaikka, minkälaisia erilaisia tapoja sijaishuoltoapaikan valinnalle löytyy sekä millaisia ovat valinnan taustalla vaikuttavat kunnan linjaukset ja organisaation rakenteet. Tutkimuksessa myös selvitetään erilaisia valinnan perusteluja yksittäisten lasten kohdalla. Laakson tutkimuksessa on haastateltu 49 sosiaalityöntekijää ja pidetty viisi fokuoaitua ryhmähaastattelua. Tutkimus tuo esiin lapsen edun tulkintaan liittyviä näkemyseroja sekä poikkeavuuksia eri kuntien käytännöissä ja toimintatavoissa sijaishuoltoapaikan valinnan suhteen.

Sinko, Päivi. Selvitysraportti vuodelta 2016. Rajapinnoilla - Lapsen erityisten tarpeiden huomioiminen sijaishuoltoapaikan valinnassa.

Sinkon raportissa tarkastellaan lapsen sijaishuoltoapaikan valintaa huomioiden erityisesti lapsen erityistarpeet ja monialainen yhteistyö. Raportissa tarkastellaan lisäksi sijaishuoltoapaikan valintaa ohjaavia periaatteita ja erityisiä haasteita. Hanketutkijana Sinko haastatteli puhelimitse eri kunnista 15:tä työntekijää olemassa olevista toimintaperiaatteista ja lasten erityisten tarpeiden huomioimisesta sijoitusprosessissa. Lisäksi samoille haastatelluille toteutettiin kolme fokusryhmähaastattelua.

Detlaff, Alan; Graham, Christopher; Holzman, Jesse; Baumann, Donald J. & Fluke, John D. Tutkimus vuodelta 2015. Development of an instrument to understand the child protective services decision-making process, with a focus on placement decisions.

Detlaffin ym. yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa luotiin kyselylomake mittaamaan työntekijöiden yksilöllisten tekijöiden, mutta myös lastensuojelun organisaatiotason tekijöiden vaikutusta päätöksentekoon. Tutkimuksessa hyödynnetään Ekologisen päätöksenteon mallia, joka tutkii päätöksentekoprosessia kokonaisvaltaisesti ja ottaa huomioon niin tapaustekijät, yksittäiset tekijät,

organisatoriset tekijät kuin ulkoiset tekijät jotka vaikuttavat päätöksentekoon. Kyselylomakkeeseen vastasi 1125 texasilaista lastensuojelun työntekijää. Dettlaff ym. määrittelevät kolme lastensuojelun päätöksentekoon vaikuttavaa tekijää, joita ovat lasten ja perheiden ominaisuudet, työntekijän yksilölliset tekijät sekä organisaation ja organisaation ulkopuoliset tekijät. Tutkimus on osa laajempaa tutkimushanketta, jonka tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään lastensuojelun päätöksentekoprosesseja kokonaisvaltaisesti.

Zeijlmans, Kirti; Lopez, Monica; Grietens, Hans & Knorth Erik J. Tutkimus vuodelta 2018.

”Nothing goes as planned” Practitioners reflect on matching children and foster families.

Zeijlmansin ym. hollantilaisessa tutkimuksessa keskitytään lapsen ja sijaisperheen yhteensovittamisen päätöksentekoon; mikä vaikutus eri tekijöillä on siihen, mihin ja millä perustein lapsi sijoitetaan. Zeijlmansin tutkimuksessa päätöksenteon taustalla vaikuttavat tekijät on jaettu eri kategorioihin; organisaatioon, organisaatioon/ulkopuolisiin tekijöihin, tapauskohtaisiin ja päätöksentekijään. Tutkimuksen haastatteluun osallistui 17 eri lastensuojelun sijaishuollon organisaatiota, joista yhteensä 22 päätöksentekijää vastasi lasten sijoituspäätöksistä. Haastattelut pidettiin yksilö- ja parihaastatteluina.

Waterhouse, Suzette & Brocklesby, Edwina. Tutkimus vuodelta 2001. Placement choice in temporary foster care.

Waterhousen ja Brocklesbyn yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa etsitään vastauksia siihen, miten sijaishuoltopaikka valitaan ja yhteensovittamista tehdään, kun sijoitetaan lapsi joka tarvitsee lyhytaikaista sijaishuoltoa. Tutkimuksessa selvitetään sekä itse sijoitusprosessia että yhteensovittamisen onnistumisia. Tutkimuksen otos koostuu 50:stä erilaisesta ”casesta”, joihin kuuluu yhteensä 71 lasta. Lisäksi tutkijat haastattelivat sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä, sijoittaja-sosiaalityöntekijöitä kuin myös sijaisperheitä.

Zeijlmans, Kirti; Lopez, Monica, Grietens, Hans & Knorth. Erik J. Tutkimus vuodelta 2019. Participation of Children, Birth parents and Foster carers in the matching Decision. Paternalism or Partnership?

Zeijlmansin ym. hollantilaisessa tutkimuksessa tutkitaan mikä vaikutus lapsella, syntymävanhemmilla ja sijaisperheellä on päätöksentekoon. Tutkimuksessa 22 työntekijää 17:stä eri organisaatiosta vastasi kysymyksiin lapsen ja sijaisperheen yhteensovittamisesta. Tutkimuksen analyysissä ilmeni kolme eri teemaa jotka vähensivät lapsen, syntymävanhempien ja sijaisperheen

vaikutusta päätöksentekoon; oletukset, ajoitus ja toteutettavuus. Toisaalta sidosryhmien osallisuutta pidetään tärkeänä sijoituksen prosessissa, mutta usein ulkoiset tekijät olivat estämässä tätä.

Beckett, Chris; McKeigue, Bridget & Hilary Taylor. Tutkimus vuodelta 2006. Coming to conclusions: social workers' perceptions of the decision-making process in care proceedings.

Beckettin ym. englantilaisessa tutkimuksessa haastatellaan sosiaalityöntekijöitä neljässä eri fokusryhmähaastattelussa siitä, miten päätöksenteko sijoitusprosessissa tapahtuu, mitä haasteita sijoitusprosessi sisältää ja miten lapsen tarpeet tulevat huomioituksi. Tutkijoita kiinnostaa se, milloin sosiaalityöntekijä päättää että nyt tietoa on riittävästi ja päätös voidaan tehdä. Osin strukturoidut haastattelut on purettu käyttäen laadullista temaattista analyysiä. Sosiaalityöntekijät pohtivat miten he päätyvät mihinkin ratkaisuun esimerkiksi lapsen sijoittamisen kohdalla, sekä miten sosiaalityöntekijät hahmottavat tuomioistuinten päätöksenteon. Tutkijat analysoivat erilaisia tapoja joilla päätöksenteko voi vääristyä tai viivästyä. Tutkijat ovat halunneet ottaa yhdeksi näkökulmaksi myös todisteiden käytön oikeudessa, ja miten sosiaalityöntekijät kokevat tuomioistuinten johtopäätökset näistä todisteista. Tutkijoiden mukaan todisteet esimerkiksi lapsen laiminlyönnistä saattavat olla epätarkkoja ja niistä voidaan olla montaa mieltä, ja tästä huolimatta lastensuojelun sosiaalityöntekijät joutuvat itse tekemään johtopäätöksiä haastavissa olosuhteissa.

Forkby, Torbjörn ja Staffan, Höjer. Tutkimus vuodelta 2011. Navigations between and gut instinct: The unveiling of collective memory in decision-making processes where teenagers are placed in residential care.

Forkbyn ja Höjerin ruotsalaisessa tutkimuksessa tutkitaan päätöksentekoa sijoituksissa, jotka koskevat teini-ikäisten sijoittamista laitoksiin. Tutkimuksessa kerätään tietoa kahdeksasta fokusryhmähaastattelusta ja puolistrukturoiduista henkilökohtaisista haastatteluista. Laadullisiin haastatteluihin on osallistunut 29 ammattilaista eri kunnista ja alueellisista yhdistyksistä, jotka ovat olleet osallisia nuoren sijoittamisen päätöksentekoprosessissa. Tutkijat etsivät vastauksia siihen, miten sosiaalityöntekijät päätyvät mihinkin sijoituspaikkaan eri nuorten kohdalla, ketkä kaikki päätöksentekoon ovat vaikuttamassa ja mikä rooli tässä prosessissa on kollegoilla. Tutkijat teemoittelivat työntekijöiden vastauksia ja analysoivat sekä eroja että yhtäläisyyksiä, jotta kunkin ryhmän erilaisiin rooleihin liittyviä käsitteitä saatiin tulkittua auki. Tutkimuksesta nousi esiin kollektiivisen muistin käsite, jolla kuvataan yhdessä jaettujen kokemusten merkitystä päätöksenteossa.

2.SIJAISHUOLTOPAIKAN VALINTAA MÄÄRITTÄVÄT OHJEET

Sijaishuoltopaikan valintaa ja sijaishuollon järjestämistä Suomessa ohjaavat lastensuojelulain (2007/417) lisäksi esimerkiksi ihmisoikeussopimukset, joita Suomi on sitoutunut noudattamaan (Sinko 2016, 8). Yksi näistä sopimuksista on Yhdistyneiden kansakuntien eli YK:n lapsen oikeuksien sopimus, joka on alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus. Lapsen oikeuksien sopimus vahvistettiin ja allekirjoitettiin vuonna 1989 YK:n yleiskokouksessa. Sopimukseen on kirjattu lapsille kuuluvia oikeuksia ja se velvoittaa kaikkia valtioita, jotka ovat sopimuksen ratifioineet, noudattamaan näitä oikeuksia. Sopimuksessa on neljä yleistä periaatetta; syrjimättömyyden, lapsen edun huomioimisen, oikeuden elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittamisen periaatteet. Sopimukseen on myöhemmin lisätty kolme lisäpöytäkirjaa, jotka koskevat lasten osallistumista aseellisiin konflikteihin, lapsikauppaan ja lasten hyväksikäyttöön prostituutiossa, sekä valitusoikeus. Suomi allekirjoitti sopimuksen vuonna 1991 ja on lisäksi myös ratifioinut kaikki lisäpöytäkirjat. (Unicef 2020.) Sopimus korostaa lapsen osallisuus-oikeuksia ihan jokaisen lapsen kohdalla, myös aivan pienillä tai kehitysvammaisilla lapsilla, joiden on vaikea ilmaista itse omaa mielipidettään (Toivonen 2017, 123). Lapsen oikeuksien komitea on vuonna 2011 antanut Suomelle huomautuksen siitä, ettei Suomi huomioi riittävän kattavasti lapsen edun arviointia lainsäädännössään. Lapsen edun periaatteen ymmärrys tai huomioon ottaminen on myös Komitean mukaan heikohkoa päätöksenteossa. (Sinko 2016, 9.)

YK on antanut erikseen ohjeistuksen myös sijaishuollolle. YK:n sijaishuollon ohjeistus (UN Guidelines for the Alternative Care of Children) perustuu YK:n yleiskokouksen 20.11.2009 hyväksymään päätöslauselmaan. Ohje ei ole sopimusvaltioita sitova, mutta sille on YK:n mukaan annettava vahva painoarvo ja ohjeet otettava vakavasti. Lastensuojelun keskusliitto on vuonna 2018 painattanut ohjeistuksen suomeksi, ja tätä suomenkielistä versiota käytän tässä tutkielmassani lähteenä. Sijaishuollon ohjeet painottavat kahta pääperiaatetta; lapsen sijoittamisen tarpeen ja välttämättömyyden arviointia sekä sijaishuoltopaikan yksilöllistä sopivuutta sijoitettavalle lapselle. Sijaishuollon ohjeissa korostetaan sijaishuollon olevan viimesijainen tukimuoto, ja ennen lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamista valtion on tullut tehdä kaikki tarvittava ennaltaehkäisevä työ sijoittamisen estämiseksi. Ohjeissa painotetaan sitä, että lapsen erityisten tarpeiden huomioimiseksi sijaishuoltopaikkoja tulee olla riittävästi. Perhehoito tulisi taata ensisijaisesti ainakin pienille lapsille, ja laitoshoidon tulisi vastaavasti vähentää. Perhehoitajille tulee ohjeiden mukaan antaa kaikki tarvittava tuki. Ohjeissa korostetaan lapsen yksilöllisyyttä ja oikeutta osallistua itseään koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi ohjeissa painotetaan valtioita tarjoamaan riittävää tukea

biologisille vanhemmille, annetaan ohjeita sopivan sijaishuoltopaikan määrittämiseksi kuten myös muita yleisiä ohjeita ja toimintaperiaatteita sijaishuollon järjestämiseksi. Ohjeissa myös muistutetaan huomioimaan sijaishuollossa perheen jälleenyhdistämisen tavoite. (Lastensuojelun keskusliitto 2018, 3-4.)

3. LAPSEN KODIN ULKOPUOLELLE SIOITTAMISEN PROSESSI

Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen vuoden 2018 lastensuojelun tilastoraportin mukaan kodin ulkopuolelle oli Suomessa kyseisen vuoden aikana sijoitettuna kaikkiaan 18 544 lasta ja nuorta. Tästä joukosta huostaan otettuna oli 59 %, eli 10 861. Vuoden 2018 joulukuun tilaston mukaan huostassa oli tuolloin 9533 lasta, joista 55 % oli sijoitettuna perhehoitoon, ja tästä joukosta 13,1 % asui sukulais- tai muussa läheisperheessä. Ammatillisessa perhekotihoidossa oli sijoitettuna 12,1 % ja lastensuojelulaitoksissa 27,7 % huostaan otetuista lapsista. (Julkari 2020, 3.)

Lapsi on lastensuojelulain (2007/417) mukaan otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan, jos lapsen huolenpidossa tai kasvuolosuhteissa on vakavia puutteita ja lapsen terveys ja kasvu vaarantuu, tai jos lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään, eikä avohuollon tukitoimenpiteet ole olleet riittäviä turvaamaan lapsen huolenpitoa tämän omassa kodissa. Olennaista huostaanottoa mietittäessä on myös se, että sijaishuollon tulee olla lastensuojeluviranomaisten arvion mukaan lapsen edun mukaista. Suomessa huostaan otetun lapsen kodin ulkopuolelle sijoittaminen ei ole pysyvä sijoitus, vaan voimassa aina toistaiseksi. Toisaalta olisi hyvä kuitenkin pyrkiä arvioimaan sijaishuollon pituutta, sillä sijoituksen kesto tulisi ottaa huomioon myös sijaishuoltopaikka valittaessa. Lisäksi perheen jälleenyhdistämisen tavoite tulee aina ottaa huomioon, mikäli se on lapsen edun mukaista. (THL 2020a.)

Sijoituspaikan valinnan tulee perustua lapsen yksilöllisiin tarpeisiin jotka ovat kirjattuna lapsen sijaishuoltoon koskevaan päätökseen. Lastensuojelulain (2007/417) 49 §:ssä määritellään lapsen sijaishuolto, jolla siis tarkoitetaan kiireellisesti sijoitetun tai huostaanotetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lastensuojelulain 50 §:n mukaan ensisijaisesti lapsen sijoituspaikaksi tulisi valita perhehoito ja vain viimesijassa laitoshoido, jos lapsen etu ja tarpeet sellaista vaatisi. Lapselle tulisi valita sijaishuoltopaikka huolellisesti ja aikaa säästämättä, jotta estettäisiin mahdolliset sijoituksen katkeamiset tai siirtymät sijaishuoltopaikasta toiseen. Jatkuvuuden ja pysyvyyden tulisi olla osa lapsen elämää.

(Saastamoinen 2010, 102.) Sijoitusprosessiin ja sen valmisteluun tulisi myös käyttää aikaa, ja varmistaa se että kaikki riskit ja suojaavat tekijät tulevat huomioiduksi lapsen sijaishuoltopaikan valinnassa. Työskentelyn struktuurit tukevat sekä lasta sijoitusprosessissa että auttavat sosiaalityöntekijöitä jäsentämään tietoa ympäriltä. Huonosti toteutettu suunnitelma uhkaa lopulta arjen työtä ja lapsen asettumista sijaishuoltopaikkaan. Kun lapsi pääsee rauhassa kiintymään paikkaan, on aikanaan myös irrottautuminen helpompaa. (Känkänen 2009, 266-267.)

Lastensuojelun sosiaalityöntekijän vastuulla on arvioida lapsen kokonaistilanne riittävän hyvin ennen pitkäaikaista sijoittamista. Perheen tilanne tulee olla arvioituna niin avohuollossa kuin sijaishuollossa. Avohuollossa tehtyyn lastensuojelutarpeen selvitykseen (LSL 417/2007) pohjautuen arviointia voidaan tehdä myöhemmin sijoitusprosessin aikana myös uudestaan. Sosiaalityöntekijän on pidettävä käsissään monia lankoja ja pidettävä huoli siitä, että kaikki lasta ja perhettä koskeva tarpeellinen tieto on saatavilla. Sosiaalityöntekijä ei tee päätöksiä yksin pelkästään omien päättelyiden pohjalta. Sosiaalityöntekijän tulee tehdä tärkeää moniammatillista yhteistyötä kaikkien niiden kanssa, jotka ovat lapsen asioista perillä. Lapsen sijoittamisen arvioinnissa apuna voivat olla siis niin erikoislääkärin kuin toimintaterapeutin tutkimukset ja lausunnot. (Sinkkonen 2015b, 152-153, Aro-Salonen 2014, 21.)

3.1 Sijaishuoltopaikan valinnasta

Sijaishuoltopaikan valinnassa keskeistä on huomioida lapsen läheisten ihmissuhteiden ylläpitäminen, erityisten tukitoimien tarve, tuttujen harrastusten pysyminen ja koulunkäyntiin liittyvät asiat. Sijaishuoltopaikan on ennen kaikkea pystyttävä vastaamaan lapsen tarvitseman hoivan ja huolenpidon tarpeisiin. Huomioon otettavia arviointikriteerejä sijaishuoltopaikan valinnassa ovat lapsen sijoituksen perusteet, ikä ja kehitystaso, lapsen tarpeet, sisarusuhteiden ja ihmissuhteiden ylläpitäminen ja hoidon pysyvyys. Kaikki lapsen sijoituksen kannalta tärkeät asiat tulee kirjata lapsen henkilökohtaiseen asiakassuunnitelmaan, jonka sisältöä määrittää Lastensuojelulain (2007/417) 30 §. Tärkeää olisi myös huomioida lapsen kulttuurillinen, uskonnollinen ja kielellinen tausta. (Saastamoinen 2010, 103-104.) Lastensuojelulain (2007/417) 24 §:n mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on myös lapsen sijaishuollon aikana pidettävä huolta lapsen edun toteutumisesta. Sosiaalityöntekijän on erityisen tärkeää huolehtia siitä, että lapsen sijoituspaikassa ollaan tietoisia lain määrittämistä ehdoista ja sijaispaikan edustajan juridisesta asemasta. Sijaishuoltopaikan edustajalla, kuten esimerkiksi perhehoitajalla, tulee olla tietämys siitä miten lapsen ja hänen vanhempiansa ja muiden lapselle tärkeiden henkilöiden yhteyksienpitoa edistetään ja pidetään yllä. (Araneva 2016, 234-235.)

Suomessa, Norjassa ja Englannissa, joissa systeemi keskittyy perheiden tukemisen palveluihin, sosiaalityöntekijät tyypillisesti työskentelevät pitkäaikaisesti saman perheen kanssa. Näissä maissa lapsen hyvinvoinnin edistäminen on etusijalla, kun taas esimerkiksi Yhdysvalloissa päätöksenteko keskittyy enemmänkin estämään vahinkoja ja riskejä. Yhdysvalloissa ja Englannissa on yleisemmin ottaen myös pitkälle kehitettyjä ja standardoituja rutiineja ja työkaluja päätöksenteon apuna. Suomessa taas päätöksentekoon on vahvasti vaikuttamassa yhteistyö niin muiden ammattilaisten, kuin lapsen ja perheen kanssa. Ajankäyttö päätöksentekoon on myös erilaista eri maissa, esimerkiksi Englannissa painostetaan tekemään ripeitä päätöksiä kun taas Norjassa päätös lapsen sijoittamisesta tulee tehdä kolmen kuukauden kuluessa. (Berrick ym. 2016.) Päivi Sinko tuo esille sen, miten moninaista ja paikkakunnasta riippuvaista sijoittamisen käytännöt Suomessa ovat. Joissain kunnissa on käytössä oma sijaishuollon tai asiakasohjauksen tiimi arviointi- ja valintatyötä tekemässä, kun taas joissain kunnissa lapsen vastuusosiaalityöntekijä hoitaa yksin sijoittamisen prosessin alusta loppuun. Siten myös työskentelyn laadukkuuskin väistämättä poikkeaa kuntien välillä. (Sinko 2016, 17.)

Kun etsitään sopivaa sijaishuoltopaikkaa lapselle, olisi lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä oltava ennen kaikkea tietoa ja tuntemusta sekä lapsesta että sijaishuoltopaikoista. Joissain organisaatioissa tosin ongelmana voi olla se, että avohuollon sosiaalityöntekijällä ei ole riittävästi tietoa sijaishuoltopaikoista jos organisaatiossa on eriytyneet rakenteet sijoittamisprosessissa. Kunnat myös voivat itse päättää pidetäänkö omiin sijaishuoltopaikkoihin sijoittamista ensisijaisena yksityisiin palveluntuottajiin nähden. (Hoikkala ja Lavikainen 2018, 32-33.) Näkisin itse haasteena sen, jos avohuollon ja sijaishuollon työntekijät eivät keskustele keskenään lapsen asioista ja jaa kokemuksia ja ajatuksia lapsen edun toteutumisesta sijaishuoltopaikan valintaan liittyen. Mielestäni olisi tärkeää pitää tiivistä yhteistyötä erityisesti niissä kunnissa, jossa on eriytyneet rakenteet avohuollon lastensuojeluun ja sijaishuollon työskentelyyn.

3.2 Sijaishuollon muodot

Suomea on pidetty lastensuojelun sijaishuoltopaikkojen osalta hyvin laitospainotteisena maana. Toisin kuin Suomessa, on Yhdysvalloissa ja Englannissa esimerkiksi sijaisperhetoiminta etusijassa sijaishuoltopaikaksi lapselle tai nuorelle, ja lisäksi myös adoptio on mahdollista näissä maissa. Tanskassa ja Saksassa taas sijaishuollon muodot ovat hyvin samankaltaisia kuin Suomessa. (Laakso

2013, 16.) Niissä maissa joissa sijaishuollon eri muotoja on tarjolla vähemmän mitä Suomessa, sosiaalityöntekijöiden ei tarvitse niin paljon navigoida eri vaihtoehtojen parissa sijaishuoltoapaikkaa etsiessään (Pösö ja Laakso 2016, 309). Vuonna 2012 tulleen lakimuutoksen myötä perhehoitoa on Suomessakin tavoiteltava ensisijaisena sijoitusmuotona lapsen sijaishuoltoapaikkaa valittaessa (Pösö ja Laakso 2015).

Lastensuojelun perhehoito tarkoittaa lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä muualla kuin tämän omassa kodissa. Perhehoidossa lapsi sijoitetaan sijaiskotiin, jossa lapsen kasvatuksesta huolehtii sijaisvanhemmat tai -vanhempi. Sijaiskodin olosuhteet vastaavat normaalia kotiasumista. Laki ei tunne käsitettä sijaisvanhempi, joten usein sijaisvanhemmasta saatetaan käyttää termiä perhehoitaja. (Araneva 2016, 178.) Perhehoito on lastensuojelulakiin perustuva julkinen hallintotehtävä, joka saman lain nojalla on annettu yksityishenkilölle eli perhehoitajalle. Perhehoitolaki (263/2015) määrittelee säännökset muun muassa perhehoitopaikan vaatimuksista, perhehoitajan koulutusvaatimuksista, hoidettavien lasten lukumäärästä ja toimeksiantosopimukseen liittyvistä erityisistä asioista. Kunnat voivat järjestää perhehoitoa itse tai ostaa palvelua ulkopuolisilta palveluntuottajilta. Sijaisperheeksi ryhtyvältä on vuodesta 2012 asti edellytetty ennakkovalmennuksen käymistä, joka voi olla esimerkiksi PRIDE-valmennus (Perhehoitoliitto 2020).

Lastensuojelun perhehoitoa voidaan antaa myös ammatillisessa perhekodissa. Ammatillinen perhekoti on ikään kuin välimuoto perhehoidon ja laitoshoidon väliltä. Ammatillisen perhekodin kasvattajilta vaaditaan vielä vahvempaa osaamista kuin tavalliselta sijaisperheeltä. Perhekodissa tulee olla vähintään kaksi hoitajaa joista toisella tulee olla hoito- ja kasvatustehtävään soveltuva koulutus. Perhekodissa voi olla myös ulkopuolisia työntekijöitä, joilla tulisi myös olla kokemusta lastensuojelullisista tehtävistä. Perhekodille on myös asetettu perhehoitolain (2015/263) 5 §:n mukaan tiettyjä edellytyksiä; sen tulee rakenteeltaan, tiloiltaan ja varustelutasoltaan olla tilanteeseen ja hoidettaviin nähden sopiva. Sijoitettujen lasten määrä on rajattu, kuten sijaisperheessäkin. Perhekodissa voi olla sijoitettuna seitsemän lasta jos kasvattajia on kaksi. Ammatillisen perhekodin pitämiseen tarvitaan lupa aluehallintovirastolta. Ammatillisessa perhekodissa ei voi käyttää rajoitustoimenpiteitä kuten laitoksissa. (THL 2020b.)

Lastensuojelulaitoksiksi luetaan esimerkiksi laituskodit ja koulukodit. Lastensuojelulain (2007/417) 50 §:n mukaan laitoshuoltoa järjestetään vain jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti perhehoidossa tai muualla. Lastensuojelulaitokseen sijoitetaankin usein lapsi joka ei

normaalissa kotiasumisessa pärjää, ja jonka oireilu ja käyttäytyminen on niin haastavaa, että tarvitaan erityisempää ammatillista osaamista. Lastensuojelulain (2007/417) mukaisia rajoitustoimenpiteitä saa käyttää ainoastaan lastensuojelulaitoksessa. Lastensuojelulaitoksessa voi olla yksi tai useampiakin asuinyksikköjä, mutta lasten määrä yhteen asuinyksikköön on rajattu seitsemään. Tavoitteena myös laitosasumiselle on kodinomaiset, viihtyisät ja turvalliset tilat. Laitoksessa työskenneltäviltä työntekijöiltä vaaditaan riittävä koulutustaso ja osaaminen. (THL 2020c).

Sijaisperheeksi voi ryhtyä myös lapsen sukulainen tai sukulaisperhe, jolloin myös heidän tulee suorittaa sijaisvanhemmille tarkoitettu valmennus, mutta pienemmässä laajuudessa. Tällöin voidaan puhua läheisverkostosijoituksesta. Lastensuojelulain (2007/417) 32 §:n mukaan lapsen läheisverkosto onkin kartoitettava aina kun pohditaan lapsen sijoituspaikkaa. Myös sukulaissijaisperheeltä odotetaan yhtä lailla tiettyjä sijaisperheen valmiuksia, kuten halua suojella ja hoivata lasta, lapsen kehityksen tukemista, lapsen yhteydenpidon tukemista biologisiin vanhempiin ja läheissuhteisiin sekä sitoutumista toimimaan lapsen elämässä luotettavana aikuisena tarvittaessa lapsen loppuelämän ajan. (THL 2020d.)

4. LAPSEN ETU JA OSALLISUUS PÄÄTÖKSENTEOSSA

Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (YK:n lapsen oikeuksien sopimus, artikla 3)

Lastensuojelulain (2007/417) mukaan lapsen lastensuojelun tarvetta arvioitaessa tulee ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu. Lastensuojelulain (2007/417) 4 §:ssä todetaan kriteeristö, jonka avulla tulisi arvioida lapsen edun toteutumisen kannalta ja jota tulisi noudattaa kaikessa päätöksenteossa arvioitaessa lapsen kokonaistilannetta. Kriteeristöön kuuluu muun muassa lapsen tasapainoisen kehityksen tukemista, läheisten ihmissuhteiden turvaamista, koulutuksessa tukemista, turvallisen kasvuympäristön luomista ja oman kulttuurin tuntemisen tukeminen. (Sinko 2016, 8.)

4.1 Lapsen edun käsitteestä

Lapsen etu on käsitteenä ajatuksia ja tunteita herättävä. Lapsen edusta voidaan olla niin yhtä kuin eri mieltäkin, jonka lisäksi käsitykset lapsen edusta saattavat vaihdella paljonkin eri tahojen välillä. (Pösö 2010, 2012.) Lapsen edun käsitettä ei kuitenkaan voi kunnolla ymmärtääkään, ennen kuin sille on saatu sisällöllinen tulkinta (Toivonen 2017, 107). Lapsen edulle ei ole myöskään asetettu normeja, joilla lapsen etua voisi mitata tai arvioida. Lapsen edusta puhuttaessa tarkoitetaan usein myös juridista käsitettä ”lapsen oikeudet”. Oikeuspuhe lapsen edusta ja lapsen oikeuksista on herättänyt myös kriittistä näkökulmaa siihen, onko oikein ajatella että lapsella ei olisi samoja oikeuksia kuin aikuisilla jos puhutaan erikseen lasten oikeuksista ja ihmisoikeuksista (Pösö 2012, Nyholm 2006, 73-76.)

Lapsen edun käsite ei ole aina muuttumaton ja sama, vaan se määrittyy aina uudelleen ajassa ja yhteiskunnan muuttuvissa arvoissa. Lapsen edun käsitettä voidaan tarkastella monien eri tieteiden näkökulmista käsin, mutta lastensuojelussa lapsen edulla ja sen auki määrittelyllä on suuri merkitys huostaanottoasiakirjoissa ja sijaishuoltopaikan valinnassa. Lastensuojelussa sosiaalityöntekijä tekee omaan ammatillisuuteen tukeutuen yksilökohtaisen arvioinnin lapsen tilanteesta ja mahdollisesta sijaishuollon tarpeesta. Sosiaalityöntekijä tutkii lapsen edun toteutumista kyseisessä tilanteessa, huomioiden kaikki käytössä olevat mahdollisuudet jotka hänellä on siinä tilanteessa. (Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen ja Rajala 2016, 32.) Lapsen edun voidaan nähdä rakentuvan monista eri asioista. Työskentelyn lapsen kanssa tulee olla lapsen edun mukaista, edellyttäen sosiaalityöntekijältä riittävän ajan käyttämistä lapsen ja tämän koko elämäntilanteen läpikäymiseksi sekä luottamuksen huolellista rakentamista lapsen ja sosiaalityöntekijän välille. (STM 2019, 14.)

”Sijaishuollossa olevia lapsia koskevissa päätöksissä, mukaan lukien yksityisesti sijoitetut lapset, olisi otettava asianmukaisesti huomioon tärkeys turvata lapsille pysyvä koti ja vastata heidän perustarpeeseensa muodostaen turvallinen ja jatkuva kiintymyssuhde hoitajiinsa. Pysyvyyden tulisi yleensä olla keskeinen päämäärä.” (Lastensuojelun Keskusliitto 2018)

Pysyvyys nähdään YK:n sijaishuollon ohjeissa myös tärkeänä lapsen etua määrittävänä tekijänä. Pysyvyyden voidaan ajatella olevan lapsen elämässä tärkeä päämäärä myös kiintymyssuhdeteorian valossa. John Bowlbyn luoman kiintymyssuhdeteorian valossa ihmisellä on sisäsyntyinen tarve kiintyä läheiseen hoitajaansa. Tämä on elinehto pienen ihmisen hengissä säilymiselle. Lapsen turvallisuudentunne syntyy hiljalleen siitä, että hän luottaa siihen että tuttu ja turvallinen hoitaja pysyy lähellä ja vastaa hänen tarpeisiinsa. (Sinkkonen 2015a, 23-24.) Pysyvyyden näkökulmaa tuotiin esille esimerkiksi Maija Aro-Salosen tutkimuksessa, jossa kaikkein pienimpien 0-6-vuotiaiden lasten eduksi määritettiin ensisijaisesti lapsen mahdollisuus korvaavaan kiintymyssuhteeseen.

Tavoitteissa näkyivät suurimpana turvallisuus sekä pysyvän kodin ja pysyvien ihmissuhteiden tarpeet. Myös 7-12-vuotiaiden kohdalla samat asiat olivat tavoitelistan kärkipäässä. (Aro-Salonen 2014, 95.) HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätuloksissa sosiaalityöntekijät korostivat vastauksissaan lapsen edun huomioimista erityisesti sijoituksen tuomasta turvasta ja lapselle turvallisesta elinympäristöstä. Sijaishuoltopaikan valinnassa tärkeäksi esitettiin myös lasten ihmissuhteiden merkitys ja jatkuvuus. Joskus sijoitus kodin lähellä nähtiin tuovan mahdollisuuden pitää yllä perhesuhteita, kun taas toisissa tapauksissa sijaishuoltopaikka valittiin kauempaa kotia, koska oli tärkeä saada lapsi pois esimerkiksi haitallisen kaveripiirin vaikutuksesta. Lapsen edun huomioimista taas rajoitti sosiaalityöntekijöiden mukaan asiakkaiden vastustus huostaanottoa kohtaan. (Heino ym. 2016, 90-91.)

Riitta Laakso (2013, 108) toteaa, että samalla kun lapsen etua arvioidaan ja tälle valitaan sopivaa sijaishuoltopaikkaa, otetaan samalla kantaa myös siihen, millainen hyvän kasvuympäristön tulisi olla. Sijoitetulla lapsella on usein takanaan epävakautta kasvuolosuhteissa ja läheisissä ihmissuhteissa. Tämän vuoksi turvallisuuden ja pysyvyyden tunteella on niin suuri merkitys sijoitetun lapsen elämässä. Joidenkin lasten kohdalla sijaishuoltopaikan muutoksia voi lapsuuden aikana olla useitakin, ja tällöin lapsen selviytymiskyky kärsii liiallisista muutostilanteista. (Pösö ja Puustinen-Korhonen 2010, 12.) Toisaalta pysyvyyden näkökulmasta voidaan ajatella sen koskevan myös suhdetta sijaisperheeseen tai lastensuojelulaitoksen työntekijöihin, kuten myös pysyvää suhdetta kavereihinkin. Sijaishuoltopaikan pysyvyyden lisäksi siis on kyse myös siitä, miten tiheästi esimerkiksi sijaishuoltopaikan henkilökunta tai lapsen oma vastuusosiaalityöntekijä vaihtuu. (Pösö ja Puustinen-Korhonen 2010, Laakso 2013, 21.) Lastensuojelulaki (2007/417) painottaa huomioimaan sijaishuoltopaikan valinnassa sitä, että lapsen läheiset ihmissuhteet jatkuisivat. Toisaalta myös lapsen turvallisuuden tunne liittyy kiinteästi pysyvyyden kokemukseen. Lapsen muuttaessa biologisesta perheestä sijaishuoltopaikkaan voisi hän tästä suuresta muutoksesta ja menetyksestä huolimatta kokea ajan kuluessa, että hän on turvassa ja hänellä on pysyvä koti. Parhaassa tapauksessa yhteistyö biologisten vanhempien ja sijaishuoltopaikan kanssa sujuu ja lapsi voi kokea että hänellä on kaksi tärkeää paikkaa jossa hän saa asua.

4.2 Lapsen osallisuus päätöksenteossa

Lapsen osallisuus on myös tärkeä osa lapsen edun käsitettä. Lapsen osallisuudella tarkoitetaan yleisesti ottaen sitä, että lapsi on mukana häntä itseään koskevassa päätöksenteossa ja määrittämässä ja arvioimassa sitä, miten hänen etunsa ja tarpeensa tulevat riittävästi huomioiduksi. Lapsen tulisi itse kokea tullessa kuulluksi ja ymmärretyksi. (THL 2020e.) Suomen perustuslaissa

(1999/731) todetaan yhdenvertaisuus myös lasten oikeudeksi. Lapsia on perustuslain 6 §:n mukaan kohdeltava tasa-arvoisesti, ja lapsille on myös annettava mahdollisuus vaikuttaa itseään koskevissa asioissa. Lastensuojelulain (417/2007) 20 §:ssä todetaan, että lapsen toiveet ja mielipiteet tulee ottaa huomioon ja ne tulee kirjata kaikkiin lasta koskeviin asiakirjoihin. Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos on selkeästi tarpeetonta tai vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12. artiklassa todetaan osallisuuden olevan kaikkea viranomaistoimintaa läpäisevä ihmisoikeus.

Miten lapsen mielipide ja toiveet tulisi ottaa huomioon sijaishuoltopaikkaa valittaessa? Lapsen muuttaminen pois kotoa vieraaseen sijaishuoltopaikkaan on kuitenkin lapsen elämässä iso muutos. Olen sitä mieltä että lasta tulee kuulla riittävästi ja tarkasti, varsinkin kun puututaan tiukasti ihmisen perusoikeuksiin. Oman käsitykseni mukaan lapsen kuuleminen ja aidon mielipiteen selvittäminen ei ole välttämättä mikään helpoin tehtävä. Tapio Rätty toteaaakin, että lapsen mielipiteen selvittäminen on yksi vaikeimpia tehtäviä sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijän on myös viime kädessä tehtävä asiasta oma ratkaisunsa, vaikka lapsen oma mielipide olisi vastoin sosiaalityöntekijän päätöstä. Tässä tilanteessa on toki tärkeää tehdä perustelut näkemysten eriäväisyyksistä hyvin selväksi päätösasiakirjoissa. (Rätty 2004, 26.) Lapselle tulee antaa riittävästi tietoa siitä, mistä päätöksenteossa on kyse ja mihin hänen mielipidettään tarvitaan, jotta lapsi voi muodostaa itse oman mielipiteensä asiasta (Toivonen 2017, 129).

Lapsen mielipidettä kuultaessa voi tulla tietoon myös asioita, jotka ovat ristiriidassa lapsen vanhemman tai muun tästä huolta pitävän aikuisen sanomisesta. Lapsi voi myös jättää sanomatta asioita ja tällöin todisteeksi jää vain mahdollisesti aikuisen mielipide. Myös sosiaalityöntekijällä voi olla asioista aivan eri käsitys mitä lapselle itsellään on. Tärkeää on kuitenkin se, että lapsi saa itse vapaasti muodostaa mielipiteensä eikä häntä ohjata aikuisen puolelta. Erityisesti johdattelevien kysymysten esittämisessä pitää olla tarkkana. Lapsen tulee saada tietää, mikä vaikutus milläkin päätöksellä on hänen elämäänsä. Lapsella on erityisen suojelun ja kohtelun asema, joten tästä syystä sosiaalityöntekijällä tulee aina olla mahdollisuus suoraan henkilökohtaiseen keskusteluun lapsen kanssa. Lastensuojelulain (2007/417) 29 § velvoittaa sosiaalityöntekijää tapaamaan lasta myös kahden kesken. (Araneva 2016, 185-186, 192-193.)

Mielestäni lapsen tulee saada kokea että häntä aidosti kuullaan ja että hänen asioistaan ollaan oikeasti kiinnostuneita. Parhaassa tapauksessa sijoitus tapahtuisi yhteistyössä biologisten vanhempien kanssa, jolloin lapsi ei joutuisi seuraamaan vierestä raastavaa taistelua siitä, miten

aikuiset käyvät keskustelua siitä mikä onkaan lapsen parhaaksi. Pienelläkin lapsella on tarve tulla kuulluksi ja huomioituksi. Lapsi oivaltaa rivien välistä yllättävän paljon, ja se mitä ei sanoiteta, lapsi kääntää itse mielessään joksikin muotoon. Pidän tärkeänä sitä, että keskustelua käytäisiin koko ajan avoimessa hengessä jossa kaikki asiaan osalliset saisivat olla mukana tuoden omia näkemyksiään esiin.

5. LAPSEN JA SIJAISHUOLTOPAIKAN YHTEENSOVITTAMINEN

Lapsen sijoitukselle asetetut yksilölliset tavoitteet määrittelevät myös sijaishuoltopaikan valintaa. Monissa kansainvälisissä tutkimuksissa puhutaan käsitteestä *matching* eli yhteensovittaminen, jolla tarkoitetaan sopivan sijaishuoltopaikan löytämistä lapselle joka täytyy sijoittaa kodin ulkopuolelle. (Pösö ja Laakso 2016.) Yhteensovittamisen lisäksi lapsen sijoittamisen prosessiin kuuluu olennaisena osana päätöksenteko, jossa ammattilainen päättää lapsen sijaishuoltopaikan valinnasta. Päätöksentekoa lastensuojelussa on Suomessa tutkittu hyvin vähän, eikä sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa päätöksentekoa yhtään. Suomessa päätöksentekoa on tutkittu esimerkiksi hallinto-oikeuden lastensuojeluasioissa. Huostaanoton jälkeistä päätöksentekoa on tutkittu kansainvälisestikin suhteellisen vähän, kuten myös eri sijaishuoltomuotojen välillä tehtävää päätöksentekoa. (Chor 2013, Laakso 2013, 25, 29.) Kansainvälisesti sijaishuoltopaikkaa koskeva tutkimus on painottunut Yhdysvaltoihin, Englantiin, Australiaan ja Norjaan, joissa sijoitukset usein tehdään sijaisperheisiin. Kuitenkin päätöksenteon taustalla olevien vaikuttimien ja kriteeristöjen tunnistaminen olisi tärkeää, koska sijaishuoltopaikan päätöksenteolla on niin iso vaikutus lapsen elämään. (Valkonen ja Janhunen, 2016, 11, Laakso 2013, 25.)

YK:n sijaishuollon ohjeissa todetaan, että valtion vastuulla on varmistaa yksityisesti ja viranomaisten toimesta toteutetun sijaishuollon toimintatapojen koordinointi, kehittäminen ja toteuttaminen. Lisäksi kaiken tämän toiminnan tulisi perustua tutkittuun luotettavaan tietoon ja tilastoihin. (Lastensuojelun keskusliitto 2018, 15.) Riitta Laakso tuo toisaalta esiin myös sen, että ylipäättänsä mitään yleispätevää kriteeristöä on vaikea esittää, sillä jokaisen lapsen ja perheen tilanteet ovat niin yksilöllisiä (Laakso 2013, 86). Lapsen ja perheen yhteensovittamisessa sosiaalityöntekijällä kuitenkin tulisi olla laaja tieto lapsen tarpeista, terveydentilasta ja elämäntilanteesta. Sosiaalityöntekijä arvioi lapselle sopivaa sijaisperhettä, mutta tärkeää on myös huomioida mahdollisen sijaisperheen toiveet. Tällaisessa yhteensovittamisessa perhehoitoon sijoittaessa voidaan käyttää esimerkiksi taulukkoa, jolla kartoitetaan kaikkien sijoitusprosessiin

osallistuvien henkilöiden, kuten lapsen, biologisten vanhempien ja sijaisperheen suojaavia tekijöitä ja riskitekijöitä. Näiden kartoitusten kautta voitaisiin arvioida minkälaisia riskejä sijoitus sisältää tai painottuisiko kyseisessä sijoituksessa enemmänkin suojaavat tekijät. (Janhunen 2011, 18-19.)

Päätös sijaishuoltoapaikasta tehdään usein haasteellisissa olosuhteissa jota leimaa epävarmuuden ja epäselvyyden ilmapiiri, mutta toisaalta päätöksiä on vain tehtävä jotta voidaan taata lasten turvallisuus (Detlaff ym. 2015, 25). Zeijlmans ym. esittävät sijaishuoltoapaikan etsimisen olevan tasapainottelua; toisaalta sijaishuoltoapaikan valintaan tulisi käyttää aikaa ja tehdä päätös huolellisesti, toisaalta usein taas nopeus on ainoa oikea toimintamalli jotta lapsi saadaan turvattomista olosuhteista mahdollisimman nopeasti pois. Tämä kompleksisuus on sijaishuollolle luonteenomaista ja tästä päätöksenteon prosessista tiedetäänkin vielä hyvin vähän. Puutteellinen tutkimustieto lisäksi aiheuttaa vaikeuksia ammattilaisille sijoitusprosessissa, vaikka sosiaalityöntekijät pyrkivät parhaansa mukaan ennakoimaan mikä olisi paras ratkaisu kullekin lapselle. (Detlaff ym. 2015, Zeijlmans ym. 2018, 464.) Kaikissa organisaatioissa ei ole myöskään ylös kirjoitettuja kriteeristöjä sijoittamisen suhteen (Zeijlmans ym. 2018, 461). Samasta haasteellisuudesta ja lastensuojelussa *navigoinnista ja sukkuloinnista* puhuu myös Riitta Laakso, kun yritetään tehdä paras päätös lapsen sijaishuoltoapaikasta lapsen etu ja tarpeet huomioiden. Vaikka arviointia lapsen edusta tehdään kokonaisvaltaisesti, täytyy tämä silti suhteuttaa niihin palveluihin jotka ovat kussakin tilanteessa mahdollisia. (Laakso 2013, 31, 86.)

Navigointi tapahtuu siis monien tahojen huomioonottamisen ristitulessa, koska itsessään jo lastensuojelulaki vaatii ottamaan huomioon lapsen, tämän perheen ja muiden läheisten ihmisten mielipiteet sijaishuoltoapaikkaa mietittäessä (Pösö ja Laakso 2015, 309). Samasta asiasta puhuvat myös Forkby ja Höjer tutkimuksessaan, jossa sijoittaminen tapahtuu kollektiivisena prosessina ja monien osallisten neuvotteluissa. Näissä yhteisissä kohtaamisissa prosessia koordinoiva sosiaalityöntekijä yrittää luoda jotakin, josta saada toivoa vaikeissakin tilanteissa. Nuoren laitoshuoltoon sijoittamisen päätöksentekoprosessi käsittää tietojen, mielipiteiden ja arvioiden punnitsemisen yhdessä hoitoa antavan tahon kanssa. (Forkby ja Höjer 2011, 159.)

6. SIJAISHUOLTOPAIKAN VALINTAAN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ

Seuraavaksi käyn läpi aineistoista löytämiäni erilaisia sijaishuoltopaikan valintaan ja päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Valinta tapahtuu päätöksenteon prosessissa, johon tutkimusten mukaan vaikuttaa moni asia. Lapsen tarpeiden ja sijaishuollon tavoitteiden huomioiminen on tietenkin ensisijainen kriteeri, mutta sen lisäksi tulee huomioida lukuisia muita asioita, kuten onko sopivaa sijaishuoltopaikkaa tarjolla, minkälaisia mielipiteitä sidosryhmällä asiaan on ja onko jostain tietystä sijaishuoltopaikasta huonoja kokemuksia. Olen jäsennellyt aineistosta esiin nousseita tutkimuskysymykseeni vastaavia asioita teemoittain, jotka olen jakanut neljään kategoriaan; Tapauskohtaisiin tekijöihin, työntekijäkohtaisiin tekijöihin, kokemustietoon painottuviin tekijöihin ja laadun varmistusta koskeviin tekijöihin. Tapauskohtaisiin tekijöihin kuuluu niin lapsen tarpeet ja mielipiteet, kuin sidosryhmien mukaan ottaminen päätöksentekoon. Tapauskohtaisessa päätöksenteossa harkitaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti sijaishuoltopaikkaa. Työntekijäkohtaisiin tekijöihin kuuluvat niin työntekijän oma asenne ja arvomaailma, kuin piilossa olevat käsitykset ja päättelytaidot. Kokemustietoon kuuluu kollektiivinen prosessi tiedon jakamisesta ja ajatusten vaihdosta ja laadun varmistaminen liittyä huolelliseen paneutumiseen sijaishuoltopaikan soveltuvuudesta.

6.1 Tapauskohtaisuus

Detlaffin ym. (2015) tutkimuksessa tapauskohtaisiksi tekijöiksi lasketaan esimerkiksi lasten ja perheiden ominaisuudet, kuten lapsen ikä, terveystilanne, etninen tausta, mielenterveysongelmat, vanhempien päihteiden käyttö ja kaltoinkohtelun historia. Waterhousen ja Brocklesbyn tutkimuksessa sosiaalityöntekijät asettivat sijaishuoltopaikan valitsemisen suhteen tärkeäksi tekijäksi lapsen etnisen taustan. Joka viiden kyselyyn vastannut sosiaalityöntekijä kantoi huolta siitä, vastasiko sijaishuoltopaikka lapsen etnisen ja kulttuurisen taustan huomioimiseen. Myös uskonnollista taustaa pohdittiin, mutta toisaalta sosiaalityöntekijöillä ei ollut aina varmuutta miten uskonnollinen tausta vaikuttaisi sijoitukseen. Toisaalta uskonnollisen taustan huomioimista pidettiin jopa tärkeämpänä lapsen ja sijaishuoltopaikan yhteensovittamisessa, kuin etnistä taustaa. Sijainnilla oli sosiaalityöntekijöiden mielestä tärkeä merkitys sijaishuoltopaikan valinnassa. Toisaalta huono vaihtoehto oli liian kaukainen sijainti, mutta toisaalta liian lähellä biologista perhettä oleva sijaishuoltopaikkakaan ei ole hyvä. Sijaisperheen valmiuksia edistää lapsen yhteydenpitoa omiin vanhempiin piti tärkeänä vain liki neljännes tutkimukseen vastanneista sosiaalityöntekijöistä. (Waterhouse ja Brocklesby 2001, 40-42.) Sijainnille ja läheisten ihmissuhteiden ylläpidolle

annettiin myös Laakson tutkimuksessa painoarvoa. Sosiaalityöntekijät pitivät enintään 100:aa kilometriä etäisyyden rajana, jotta lapsen yhteys biologiseen perheeseen voitaisiin turvata. (Laakso 2013, 79.) YK:n sijaishuollon ohjeissa todetaan että sijaishuoltopalveluja järjestettäessä tulisi kunnioittaa ja edistää kulttuurisia ja uskonnollisia käytäntöjä, kunhan niiden voidaan osoittaa olevan yhdenmukaisia lapsen edun kanssa. Näistä asioista tulee yhdessä käydä keskustelua kaikkien asiaan osallisten ja sidosryhmiin kuuluvien kanssa. Lisäksi tulee edistää lapsen yhteyttä biologiseen perheeseen ja muille läheisiin ihmisiin lapsen edun mukaisesti. (Lastensuojelun Keskusliitto 2018, 16-17.) Zeijlmansin ym. tutkimuksessa osa haastatelluista ammattilaisista kävikin sijoitusprosessia läpi keskustellen koko perheen, lapsen ja sijaisperheen kanssa, kun taas osa ammattilaisista luotti pelkän lapsesta saadun kirjallisen tiedon varaan. (Zeijlmans ym. 2018, 461.)

Zeijlmansin ym. (2019) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät taas arvioivat sitä, miten hyödyllistä päätökseen osallisten, kuten lapsen, biologisen perheen tai mahdollisen sijaisperheen vaikutus päätökseen olisi. Lasta ei otettu mukaan päätöksenteon prosessiin jos lapsen arveltiin olevan kykenemätön ilmaisemaan omaa mielipidettään tai jos arvioitiin että lapselle tieto siirrosta toiseen perheeseen olisi liian stressaava. Sosiaalityöntekijät arvioivat myös eri tavoin sitä, minkä ikäistä lasta olisi kuultava. Osa sosiaalityöntekijöistä piti sopivana rajana 12:sta ikävuotta ja osa kuutta ikävuotta. Mitä nuoremasta lapsesta oli kyse, sitä myöhemässä vaiheessa lapsi otettiin mukaan prosessiin. Tällöin myös lopputulokseen vaikuttamisen nähtiin olevan mahdotonta. Syntymävanhempien osallisuutta pohdittiin arvioimalla muun muassa vanhempien kykyä yhteistyöhön. Jos vanhempien osallisuuden nähtiin uhkaavan sijoittamisen onnistumista, vanhempia ei otettu mukaan päätöksenteon prosessiin. Sijaisvanhempien kykyä arvioitiin myös sillä, kuinka innokkaita nämä olivat tai kuinka hyvin he osasivat arvioida omaa kykyään sijoituksen vaikutuksista. Sosiaalityöntekijät kertoivat, että kaikkien sidosryhmien osallisuus on tietenkin toivottavaa sijoittamisen prosessissa, mutta usein aika, sijaisperheiden puute ja muut käytännön tekijät saattoivat olla esteenä tälle osallisuudelle.

6.2 Työntekijäkohtaisuus

Päätöksenteossa lapsen etu voi helposti sekoittua tietämättään ammattilaisen omaan arvomaailmaan ja henkilökohtaiseen tuntemukseen siitä, mikä olisi lapsen edun mukaista (Beckett, McKeigue ja Taylor 2006). Detlaffin ym. tutkimuksessa löydettiin sekä sisäisen että ulkoisen toimintakehyksen vaikutus päätöksentekoon. Sisäisellä vaikutuksella tutkijat tarkoittavat työntekijän arvojen ja uskomusten käsitystä esimerkiksi vanhemmuudesta. Sisäisillä vaikuttimilla näyttää tutkijoiden mukaan olevan yhteys työntekijän kokemaan stressiin ja huoleen virheiden tekemisestä. Ulkoisen

toimintakehyksen vaikutus näkyy sosiaalityöntekijällä perheen tunteiden ymmärtämisenä ja kuuntelemisen taitona. Työntekijät jotka toimivat ulkoisen toimintakehyksen mukaisesti, voivat helpommin ymmärtää vihamielisesti käyttäytyviä vanhempia oman empaattisen suhtautumisensa vuoksi. Samasta syystä ulkoista toimintakehystä käyttävät työntekijät eivät myöskään stressaannu niin herkästi vastuunkannosta ja asioiden vaikutuksesta itseensä, sillä he ovat enemmänkin huolissaan päätöksen vaikutuksesta lapseen ja perheeseen. Päätöksen tehdessään työntekijä siis luottaa itseensä ja tekemäänsä päätökseen helpommin kuin sisäisen toimintakehyksen vaikutuksessa oleva työntekijä, jonka huolena on mahdollinen väärä päätös. Lisäksi päätöksenteossa vaikuttavat työntekijän koulutus- ja työhistoria, mutta myös henkilökohtainen asenne huostaanottoon. Tutkimuksessa löytyi myös yhteys työntekijän kokemaan omaan vahvaan asiantuntijuuteen sekä kokemukseensa tuen saamisesta päätöksenteossa. Mitä itsevarmempia työntekijät olivat taitojensa suhteen, sitä enemmän he kokivat saavansa tukea. Tutkijat näkivät myös ison yhteyden työntekijöiden työn määrällä ja huolen määrällä. Mitä suuremmaksi työmäärä kasvoi, sitä enemmän työntekijät kokivat huolta siitä, ettei päätöksiä voida tehdä riittävän perusteellisesti, sillä kuitenkin vastuu on aina päättäjällä. (Detlaff ym. 2015, 31-32). Yhtälaila ammattilaisen syvällä istuvat lapsi- ja perhekäsitykset voivat olla vaikuttamassa lapsen edun tulkintaan. Ammattilaisen olisi itse tärkeää tunnistaa nämä osin tiedostamattomat tulkintakäsitykset ja olla tietoinen omasta arvomaailmastaan, jotta neutraali arviointi ja päätöksenteko olisi mahdollista. (Toivonen 2017, 108-109.) Laakson (2013, 81) tutkimuksessa analyyttinen ja intuitiivinen päätöksenteko kulkivat osin käsikädessä, mutta erityisesti sosiaalityöntekijät toivat esille näyttöön perustuvaa päätöksentekoa, jonka taustalla on *järkevä kokemusperäinen tieto*. Laakso toteaa, että useissa kansainvälisissä tutkimuksissa kiinnostuksen kohteena on ollut tutkia sitä, miten työntekijät perustelevat päätöksentekoaan ja ratkaisujaan, ja onko taustalla ollut kenties intuitiivista tulkintaa vai rationaalista päättelyä. (Laakso 2013, 27). Zeijlmansin ym. tutkimuksessa esimerkiksi esitetään sijaishuoltoapaikan löytämisen olevan enemmän käytännönläheistä kuin varsinaisesti systemaattista; tutkijat päättelevät ammattilaisten käyttävät yksinkertaista heurestista menettelyä sijaisperhettä valitessaan (Zeijlmans ym. 2018, 463).

6.3 Kokemustiedon jakaminen

Laakson tutkimuksessa paikkaa valitessa ja arvioitaessa sosiaalityöntekijät vaihtavat kokemuksia keskenään, järkeilevät yhdessä ja hyödyntävät yleisluonteista kriteeristöä. Kunnissa myös pidettiin tärkeänä sitä, että yksittäisellä työntekijällä on oman tai työkaverin kautta tullutta kokemustietoa sijaishuoltoapaikoista. Kokemustietoon myös luotetaan, eikä lasta mielellään sijoiteta muualle kuin sellaiseen paikkaan josta on riittävä kokemusta. Toisaalta kokemustietoon myös suhtauduttiin

kriittisesti, sillä aina on mahdollista että jokin kokemus on ollut vain yksittäistapaus tai poikkeus. (Laakso 2013, 78-81.) Konsultointi ja vanhempien kollegoiden kanssa käyty ajatuksenvaihto kuului Zeijlmansin ym. tutkimuksessa monen ammattilaisen työkäytäntöön, mutta eroavaisuuksia oli siinä, kuinka usein tämä kokemusten jakaminen oli mahdollista. Jotkut sosiaalityöntekijät kertoivat saaneensa tukea kollegoiltaan kerran viikossa ja toiset vielä harvemmin, mahdollisesti vain ongelmia kohdatessaan. (Zeijlmans ym. 2018, 461.) Myös Forkbyn ja Höjerin (2011, 164-166) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät luottivat kollegoidensa tietoon selvitellessään miettimiään vaihtoehtoja. Sosiaalityöntekijät myös pyysivät valtion tarkastajien apua, kun he halusivat tietää oliko joistain paikoista tullut esimerkiksi valituksia. Joillain sosiaalityöntekijöillä oli aina tapana soittaa kollegalle jostain sijaishuoltopaikasta, jos he tiesivät että tällä oli sillä hetkellä nuori kyseiseen paikkaan sijoitettuna. Sosiaalityöntekijät toivat esille spontaanin keskustelun mahdollisuuden päästä vaihtamaan ajatuksia kokeneemman kollegan kanssa, joka myös heidän mukaansa edisti heidän pohdintojaan oman nuoren tilanteesta. Kokemustieto sai osakseen myös kriittistä näkökulmaa, sillä joskus kritiikki tiettyä sijaishuoltopaikkaa kohtaan on voinut olla myös vain huhu vailla perusteita, eivätkä tosiasiasa väitteet laadusta pitäneetkään paikkaansa. Forkby ja Höjer (2011) tuovat tutkimuksessaan esiin kollektiivisen muistin käsitteen, jossa yksilölliset kokemukset siirretään ensin abstrakteina merkityksinä kollektiivisen muistiin, ja sieltä niitä haetaan takaisin avuksi päätöksentekoprosessiin. Kollektiivista muistia tuottaa ja ylläpitää sosiaalinen ryhmä, joka myös itse käyttää tuottamaansa tietoa. Yksittäiselle sosiaalityöntekijälle tällainen tunne yhteiseen kollektiivisen muistiin kuulumisesta voi tuoda helpotusta vaikeiden päätösten arviointiin. Vaikka kollektiivinen muisti ei tuo niinkään näkökulmaa teoreettiseen näkemykseen lapsen tarpeista, se voidaan kuitenkin nähdä yhtenä asiantuntemustiedon ilmaisuna.

6.4 Laadun varmistus

YK:n sijaishuollon ohjeiden mukaan sijaishuollon järjestämisellä ei koskaan saisi tavoitella esimerkiksi palveluntarjoajien taloudellisten tavoitteiden edistämistä. Huomiota tulee kiinnittää sijaishuollon laatuun sekä hoitajien ammattitaitoon. (Lastensuojelun Keskusliitto 2018, 8, 15.) Laakso (2013) toteaa, että sijaishuoltopalvelujen laajentuminen ja erikoistuminen sekä erilaiset käytännöt valintojen taustalla ovat johtaneet erilaisten arviointia ja valintaa raamittavien käytäntöjen syntymiseen. Palveluntuottajia alalle tulee jatkuvasti lisää, joten laadusta täytyy pystyä varmistumaan jotenkin. Kuntien tarkistuskäynnit ja sosiaalityöntekijöiden yhteydenpito ovat esimerkiksi tällaisia toimia joilla käsitystä sijaishuoltopaikkojen laadusta pyritään tekemään. Laakson tutkimuksessa sosiaalityöntekijät kertoivat varmistavansa sen, että kilpailutuslistalla olevat lastensuojelunlaitokset täyttävät riittävät lain ehdot ja muut kriteerit jotka kilpailutuksessa on

määritelty. Kuitenkaan sosiaalityöntekijöiden mukaan mikään lista kilpailutetuista paikoista ei anna riittävää perustaa, jonka pohjalta lapselle sopiva paikka valitaan. Arvioitaessa sopivaa sijaishuoltopaikkaa keskityttiin siihen, että kyseisessä paikassa olisi käytössä sopivat kasvatuskäytännöt ja rajoitustoimenpiteet, soveltuvat säännöt ja hyvä ilmapiiri. Myös lapsen aseman huomioon ottamista pidettiin tärkeänä. Haastateltavat toivat esiin huolensa sijaishuoltopaikkojen henkilöstön ammatillisuuden puutteesta, joka pahimmillaan estää lapsen edun toteutumista. Huolta esitettiin siitä, miten henkilökunta osaa olla lasten ja nuorten kanssa ja voiko työntekijä rakentaa lapseen ja nuoreen toimivan suhteen. (Laakso 2013, 79, 82-84, 102.) Myös Waterhousen ja Brocklesbyn (2001, 42) tutkimuksessa sijaisperheen ammattitaitoon ja lapsen tarpeiden yhteensovittamiseen annettiin suurta painoarvoa. YK:n sijaishuollon ohjeiden mukaan sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi huomioida mahdollisimman pysyvät olosuhteet lapselle, koska toistuvat muutokset hoitoympäristössä vahingoittavat lapsen kehitystä ja mahdollisuutta muodostaa kestäviä kiintymyssuhteita. Myös lyhytaikaiseksi tarkoitetun sijoituksen kohdalla tulisi miettiä pysyvyyden näkökulmaa. (Lastensuojelun Keskusliitto 2018, 14.)

Sinkon tutkimuksen haastatteluissa nousi esiin kunnan ulkopuolelta ostettujen lastensuojelupalvelujen kilpailutus. Haastateltavat toivat esiin pohdintoja siitä, kumpi painaa päätöksenteossa enemmän, kilpailutetut sijaishuoltopaikat vai lapsen etu. Kuntien tulee kilpailuttaa palveluhankintansa, tätä edellyttää laki julkisista hankinnoista (2007/348). Haastateltujen mukaan kilpailutuksessa on voinut pudota pois sellaisia hyviksi koettuja lastensuojelupalveluita joihin on oltu tyytyväisiä ja joiden laatuun ammatilainen on voinut luottaa. Toisaalta kilpailutus taas on voinut tuoda erityisosaamiseen painottuvaa hoitoa mukaan. Lapsen edun ja hankinnan kriteerien välillä tasapainoilu aiheuttaa ammatillisille haastetta; lastensuojelulain näkökulmasta lapsen etu kuitenkin menee suurimmaksi kriteereiksi sijoituspaikan etsinnässä. Haastattelujen pohjalta ilmeni ison osuuden olevan ammatillaisen taidoissa tuoda esiin perustelut lapsen edun parhaimmaksi. (Sinko 2016, 18.) Forkbyn ja Höjerin tutkimuksessa laadun kokemus tuotiin esiin myös laitoksen ulospäin antamallaan näkyvyydellä. Laitoksen laatua arvioitiin luotettavaksi jos laitoksen esitteet olivat neutraaleja ja asiapitoisia. Sen sijaan esitteet iloisista kasvoista ja perhekuvista aiheuttivat vastareaktion, sillä niitä pidettiin liian mainosmaisina ja keinona herättää empatian tunteita. Samoin hoitolaitoksen lupaukset hyvistä tuloksista aiheuttivat epäilyksiä. Sosiaalityöntekijät pitivät tällaisia lupauksia vastuuttomina, koska niiden voitiin ajatella liittyvän taloudellisen tuloksellisuuden tavoitteluun. Sosiaalityöntekijät pitivät eniten arvossaan hyviä suhteita laitoksen henkilökuntaan. Hyvät suhteet ja kasvatuskumppanuus henkilökunnan kanssa lievittävät sosiaalityöntekijöiden painetta työskentelyyn. Toisaalta sosiaalityöntekijät näkevät laitoksen henkilöstön

yhteistyökyvykkyyden myös mahdollisuutena saada luotua nuorten kanssa toimiva suhde. Sosiaalityöntekijät toivat esille, että hoitolaitoksen laatu on kuitenkin eniten riippuvainen laitoksen henkilöstöstä, siellä olevista nuorista ja laitoksen emotionaalisesta ilmapiiristä. (Forkby ja Höjer 2011, 165-166.)

7. HAASTEET SIJAISHUOLTOPAIKAN VALINNASSA

Esittelen tässä luvussa päätöksenteon prosessiin ja sijaishuoltopaikan valinnan haasteisiin liittyviä tekijöitä, joita sosiaalityöntekijät ovat tutkimuksissa kuvanneet. Olen jakanut aineistoista esiin nousseita tekijöitä kolmeen kategoriaan; organisaatioon, ajan puutteeseen ja tiedon puutteeseen. Tutkimuksissa puhutaan kompromisseista ja joustoista sijaishuoltopaikan valinnan suhteen. Päätöksiä tehdään lisäksi kiireessä ja liian vähäisillä tiedoilla. Organisaation riittämättömät resurssit, työntekijäpuula ja tarvittavien kriteerien puute sijaishuoltopaikan valinnassa aiheuttavat sosiaalityöntekijöille painetta. Sijaishuoltopaikkojen vähyys aiheuttaa ongelmia, varsinkin kun pitäisi löytää erityistä tukea tarjoava sijaishuoltopaikka. Riitta Laakson tutkimuksessa tuli esille useita esimerkkejä, jossa lapselle tai nuorelle ei löydy sopivaa paikkaa ja sijoituksia saattaa olla jo useita takana. Jos lapselle ei löydy tämän tarpeisiin vastaavaa sijaishuoltopaikkaa, voidaan lapsen edun toteutumisessa joutua joustamaan kun päädytään johonkin kompromissiratkaisuun. Varsinkin erityisen tuen hoitopaikat tai ruotsinkieliset paikat saattavat olla niin kaukana lapsen biologisesta perheestä, että yhteydenpito läheisten kanssa heikentyy. (Laakso 2013, 92.) Forkbyn ja Höjerin tutkimuksessa ammattilaiset toivat esiin sen, että vapaiden paikkojen puute laitoksissa on arkipäivää. Usein päätökset sijoittamisesta tapahtuvat akuutisti, eikä pitkiä aikoja vapaan paikan etsimiseen ole. Tällöin myös täytyy tyytyä siihen mitä on sillä hetkellä tarjolla. (Forkby ja Höjer 2011, 163.)

Tutkimusten perusteella näyttäisi siltä, että valinta sijaishuoltopaikasta määrittyy joskus myös sen mukaan kuinka pitkä lapsen sijoituksesta näyttäisi tulevan. Sijaisperheeltä odotettavaa ”laatua” siten suhteutetaan tulevan sijoituksen keston. Zeiljmansin ym. tutkimuksesta esimerkiksi ilmeni, että lasta sijoittavat ammattilaiset suhteuttivat tulevan sijoituksen arvioitua kestoja siihen, kuinka kaikki toiveet täyttävä ja laadukas sijaishuoltopaikka lapselle voidaan valita. Lyhyemmiksi suunnitelluissa sijoituksissa lapsen tarpeiden ja sijaishuoltopaikan sopivuuteen ei laitettu kaikkia panoksia ja tällöin myös epäkohtia siedettiin enemmän. Tutkimuksessa ammattilaiset puhuivat myös ”riittävän hyvästä” sijaisperheestä. Kunhan lapsen sijoittamisen riskit vain ovat tarpeeksi matalat, niin lapsi

voitaisiin sijoittaa sijaisperheeseen vaikka sijaisperhe ei täysin vastaisikaan toivottuja kriteereitä. (Zeiljmans ym. 2018, 463.)

7.1 Organisaation resurssit

Lastensuojelussa vaikuttavaan sosiaalityöntekijöiden pysyvyyden ongelmaan on kiinnitetty huomiota Suomessa. Organisaatiouudistusten nähdään olevan yhtenä isona vaikuttimena jatkuvaan työntekijöiden vaihtumiseen. Osaltaan myös riittämätön tieto lapsesta voi johtua palvelujärjestelmän pirstaleisuudesta. Lapsen ja perheen tilannetta on voinut olla arvioimassa suuri joukko eri alojen ammattilaisia ja siten myös tieto lapsesta voi olla hajallaan ja vaikeasti saavutettavaa. (Sinko 2016, 34.) Sijaishuoltopaikan valinta ja sen organisointi on järjestetty Suomessa eri kunnissa hyvin eri tavoin, ja se osaltaan asettaa lapset eriarvoiseen asemaan. Suuri vaikutus on siis sillä, missä kunnassa sijoitettava lapsi sattuu asumaan ja minkälaista lastensuojelun työskentely kyseissä kunnassa on. Sinko esittääkin, että sijaishuollon laadun arviointi on tästä syystä hankalaa, sillä kuntakohtaiset ja työntekijäkohtaiset vaihtelut ovat niin suurta. (Sinko 2016, 17, 59, Laakso 2013, 104.) Lisäksi Laakso esittää kritiikkiä siitä, miten kunnissa ei ole tehty linjauksia liittyen sijaishuoltopaikan valintaan tai ylipäätänsä tarkennettu lastensuojelulain periaatteita. Suuri vastuu päätöksenteosta jätetään kokonaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden harteille. (Laakso 2013, 105.) Waterhousen ja Brocklesbyn (2001, 43) tutkimuksessa esimerkiksi sosiaalityöntekijät eivät olleet aivan varmoja siitä, minkälaisia kriteereitä sijaishuoltajille on asetettu. Sinkon (2016, 18) haastateltavat kertoivat, minkälaista vaikeasti oireileville on löytää sijaishuoltopaikka. Osa haastatelluista vastasi hyviä sijaishuoltopaikkoja löytyvän, kun taas osa haastatelluista kertoi saatavuuden haasteellisesti käyttäytyvälle lapselle olevan huono. Sinko toteaa tämän johtuvan mahdollisesti siitä, että sijaishuoltokentän tunteminen on iso työ, eikä työn organisointi välttämättä ole kaikissa kunnissa tai kaikilla työntekijöillä niin onnistunutta.

Forkbyn ja Höjerin (2011, 163) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät pohtivat sitä, että vaikka laitoshoidon on kallis vaihtoehto, niin sen ei pitäisi antaa vaikuttaa päätökseen lapsen sijoittamisesta laitokseen. Tutkimuksesta ilmeni että sosiaalityöntekijöillä oli muutenkin negatiivinen suhtautuminen laitoksiin ja mahdolliseen laadun puutteeseen. Osa sosiaalityöntekijöistä oli myös sitä mieltä että talous ohjaili pitkälti sitä, minkä sijaishuoltopaikan nuorelle voi valita. Waterhousen ja Brocklesbyn tutkimuksessa havaittiin ongelmallisena se, miten suuri joukko ammattilaisia lapsen sijoittamispäätökseen osallistui. Sosiaalityöntekijöiden puute johti siihen, että päivystävät sosiaalityöntekijät joutuivat pitämään ”caseja” itsellään pitkään. Koska päivystävät sosiaalityöntekijät eivät välttämättä tunne lapsen tapausta riittävän hyvin, tapahtuu myös arviointi

lapsen tilanteesta lyhytnäköisesti. Puutteita nähtiin siten niin työntekijöiden huonosta lapsen edun huomioimisesta, kuin tietämättömyydestä sijaishuoltopaikan laadun varmistuksessa. Huolestuttavana pidettiin myös sitä, että suuri osa sijoituksista tapahtui akuutisti ja ilman ennakkovalmisteluja, eikä sillä haastateltujen mukaan voi olla kuin negatiivisia vaikutuksia sijoitettavaan lapseen. (Waterhouse ja Brocklesby 2001, 40-41.)

7.2 Ajan puute

Waterhousen ja Brocklesbyn (2001) tutkimuksen tuloksista ilmeni liian vähäinen valmistelu-aika sijoitusprosessille, joka aiheutti sen ettei työskentely ollut kovin lapsikeskeistä. Kiireestä johtuen myöskään sukulaissijoituksen mahdollisuutta ei tutkittu riittävän tarkasti. Tapaamisjärjestelyt hoidettiin kiireessä, jolloin myös turvallisuuteen liittyvät asiat jäivät taka-alalle. Sijoitusprosessin hätäisyydestä puhuttiin myös Zeijlmansin ym. (2018) tutkimuksessa, jossa kiireen vuoksi saatettiin joutua tekemään päätöksiä liian vähäisellä tiedolla. Tapaamisia tai konsultaatioita jätettiin myös väliin muiden ammattilaisten kanssa. Riittävien kirjausten tekemisestä tingittiin, sekä keskusteluista sijoitettavasta lapsesta mahdollisen sijaisperheen kanssa. Beckettin ym. tutkimuksessa myös nähtiin haasteellisena ajanpuute. Haastateltavien mukaan aika ei usein riitä mitenkään siihen, että lapselle löydettäisiin sopiva sijaishuoltopaikka lain vaatimassa ajassa. Tutkijat myös toteavat että johonkin päätökseen päätyminen sisältää aina sen riskin että päätöksentekijän päätelmät ovatkin olleet väärässä, joten itsessään jo tämä seikka voi aiheuttaa päätöksentekoon viivästyksiä. (Beckett, McKeigue ja Taylor 2006, 61-62.) Zeijlmansin ym. (2019) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät toivat myös esiin kiireen ja ajanpuutteen päätöksenteon osalta, jonka vuoksi eri sidosryhmien osallisuus sijoittamisen prosessiin jää puutteelliseksi.

7.3 Tiedon puute

Waterhousen ja Brocklesbyn tutkimuksessa tiedon puutteen nähtiin haittaavan sijoitusprosessia. Perheeseen liittyvää tietoa löytyy enemmän mitä lapseen liittyvää tietoa. Toisaalta tiedon puute liittyy vahvasti myös ajan puutteeseen, mitä vähemmän aikaa on käytettävissä päätöksentekoon, sitä vähemmän yleensä on myös tietoa käytettävissä. Tietoa toisaalta voi olla paljon, mutta se on hajanaista, eikä se ole välttämättä juuri relevanttia sijaishuoltopaikan valinnan näkökulmasta. (Waterhouse ja Brocklesby 2001.) Zeijlmansin ym. (2018) tutkimuksessa tiedon puute johti pinnalliseen päätöksentekoon, ja jossa suurimman roolin lopulta sai ammattilaisen oma intuitio. Ensisijaisesta tiedonpuutteesta olivat huolissaan myös Forkbyn ja Höjerin (2011, 164) tutkimuksen sosiaalityöntekijät, joiden mukaan tiedon puute aiheutuu usein siitä, ettei lasta ehditä tavata tai perehtyä tämän asioihin kunnolla. Beckettin, McKeiguen ja Taylorin tutkimuksessa haastateltavat

toivat esiin sen tosiasian, että he eivät ehdi tavata lapsia siinä määrin jotta oppisivat tuntemaan näitä ja tekemään riittävän hyviä päätöksiä. Sosiaalityöntekijät joutuivat taiteilemaan päätöksenteossa sekalaisen ensi- tai toisen käden tiedon, tämänhetkisen ja historiallisen tiedon varassa. Sosiaalityöntekijät esittivät haasteena sen, miten muiden alojen ammattilaiset arvioivat perhettä vain lyhyen tapaamisen jälkeen. Toisaalta haastateltavat eivät kuitenkaan halua luottaa pelkästään paperilla olevaan tietoon lapsesta, vaan haluavat tehdä itse omat päätelmänsä. Myös lapsen biologisten vanhempien osallisuus sijoituksen prosessissa nähtiin heikkona. (Beckett, McKeigue ja Taylor 2006, 58-59.)

Sinko (2016) esittelee haastatteluista esiin nousseen aikuiskeskeisen työskentelyn tyylin, joka osaltaan voi johtaa lapsesta saadun tiedon vähäisyyteen. Avohuollossa saatetaan pyrkiä kyllä tukemaan vanhempia jotta nämä jaksaisivat hoitaa lastensa asioita, mutta lopulta kuitenkin jää selvittämättä onko näin oikeasti tapahtunut. Sosiaalityöntekijältä voi jäädä pimentoon ovatko lapset esimerkiksi päässeet tutkimuksiin ja hoitoihin joihin vanhempien olisi tullut heitä viedä. Tiedon puute näkyy sijoitusvaiheessa siten, ettei tunneta tarpeeksi lapsen tarpeita jotta osattaisiin tehdä oikeanlainen valinta sijaishuollon suhteen. Tieto myös painottuu eri tavalla eri sijoitusprosesseissa, koska ilman yhdessä sovittua viitekehystä tietoa käytetään eri tavalla. Sosiaalityöntekijän omilla arvoilla ja asenteilla on tässä tiedon kokoamisen prosessissa iso merkitys. Työyhteisön toimintatavat ja painotukset vaikuttavat nekin suuresti prosessiin. Sinko esittääkin että vanha ja hyväksi havaittu toimintatapa, kotikäynti, olisi hyvä tapa saada kerättyä lapsesta tietoa tämän omassa elinympäristössä. (Sinko 2016, 34.) Beckettin, McKeiguen & Taylorin (2006, 58) tutkimuksen vastauksissa sosiaalityöntekijät kritisoivat muiden ammattilaisten vääränlaisia arvioita lapsesta ja perheestä. Muut ammattilaiset eivät heidän mielestään tosiasiallisesti voineet tehdä luotettavaa arviota tilanteesta, koska eivät tunteneet perhettä. Sosiaalityöntekijät kertoivat huomionsa, että vanhemmat saattavat hyvin pystyä pari tapaamiskertaa vieraamman ammattilaisen vastaanotolla esittämään, että kaikki on hyvin, vaikka tämä olisikin suuressa ristiriidassa sen kanssa mitä lastensuojelun sosiaalityöntekijä itse on omin silmin nähnyt.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkielmani tavoitteena oli kerätä tietoa sosiaalityöntekijöiden erilaisista päätöksentekoon vaikuttavista tekijöistä ja haasteista sijaishuoltopaikan valinnan suhteen. Tutkimuksista ilmeni monia erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat sosiaalityöntekijän päätöksentekoon. Monissa

tutkimuksissa on jaettu päätöksentekoon vaikuttavia asioita eri kategorioihin, kuten Zeiljmansin tutkimuksessa (2018) on jaettu tapaustekijöihin, organisaatiotekijöihin, ulkopuolisiin ja henkilökohtaisiin tekijöihin. Suurimpia valintaan vaikuttavia tekijöitä oli kokemustiedon jakaminen ja sijaishuoltopaikan laadun varmistaminen. Sen lisäksi tietenkin lapsen henkilökohtaiset tarpeet, lapsen mielipide ja päätöksentekijän omat käsitykset ja arvot ohjailevat valintaa. Mielestäni löysin valitsemistani tutkimuksista vastauksia tutkimuskysymykseeni. Vastaukset osuvat käsitykseeni joka minulla on ollut sijaishuoltopaikan valintaan ja päätöksentekoon vaikuttavista tekijöistä. Tutkimuksista osa linkittyi yleisesti enemmän lastensuojelun ja sijaishuollon päätöksentekoon, eikä niinkään pelkästään sijaishuoltopaikan päätöksentekoon. Näen kuitenkin, että päätöksenteon mallit ovat suurin piirtein samanlaisia, oli sitten kyse sijaishuoltopaikan valinnasta tai jostain muusta tärkeästä lastensuojelullisesta päätöksenteosta. Koska aineistostani kuusi on kansainvälistä ja kaksi suomalaista tutkimusta, täysin vertailevaa analyysiä ei voi tehdä. Kuitenkin näiden aineistojen perusteella päätöksenteon prosessit näyttäytyvät hyvin samankaltaisilta. Alun perin minulla ei ollut tarkoitus tutkia sijaishuoltopaikan valintaa haasteellisuuden näkökulmasta, mutta löytäessäni tutkimuksista paljon haasteellisia tekijöitä päätöksenteon prosessissa, halusin ottaa myös tämän näkökulman tutkielmaani. Eniten haasteita tutkimusten perusteella tuotti kiire, tiedon puute, valintojen vähyys ja organisaatorakenne.

Tutkimusten perusteella näyttää siltä, että sijaishuoltopaikan valinnassa joudutaan usein hyväksymään jonkinlainen kompromissi-ratkaisu, juuri täydellisesti sopivan sijaishuoltopaikan sijasta. Sosiaalityöntekijät lisäksi tietävät ja tuntevat itse ne realiteetit joiden puitteissa heillä on mahdollisuus toimia ja tehdä päätöksiä. Laakson tutkimuksessa haastateltavat esimerkiksi puhuivat siitä, että sijoittamisessa on pidettävä realiteetit mielessä, sillä lapselle harvoin löydetään täydellisesti lapsen kaikkiin tarpeisiinsa vastaava sijaiskoti. Tarjolla olevat vaihtoehdot ja lapsen tarpeet eivät aina kohtaa, ja siten kompromisseja täytyy tehdä. (Laakso 2013, 83.) Aineistoista nousi esiin sosiaalityöntekijöiden luottamus kokemustietoon ja sijaishuoltopaikan laadun varmistamisen tärkeys päätöksenteossa. Kollegan suosittelusta sijaishuoltopaikasta päätös uskalletaan tehdä varmemmin, toisin kuin tuntemattomasta ja suhteellisen uudesta sijaishuoltopaikasta. Ei kukaan halua ottaa vastuulleen sijoittamista paikkaan, josta myöhemmin käy ilmi ikäviä puutteita tai jopa hengenvaarallisia laiminlyöntejä. Henkinen paine sijoittamisen onnistumisista, kiire ja valintojen vähyys haittaavat myös laadukkaan lastensuojelutyön tekemistä. Suuret asiakasmäärät, lisääntynyt työtehtävien määrä ja vaihtuvat työntekijät lisäävät sijaishuollossa toimivien työntekijöiden kuormitusta (Eronen & Laakso 2017, 148).

Lapsen mielipiteen kuulemisen ja osallisuuden haasteellisuus tuli myös esiin aineistoista, erityisesti ajanpuutteen vuoksi. Johanna Hurtig (2006) esittää lapsen kuulemisen haasteellisuuteen yhdeksi näkökulmaksi perhe-kehysten käsitteen. Perhe-kehysten käsite ilmenee vaikeutena hahmottaa lapsen aitoa mielipidettä, jos lapsi nähdään ensisijassa perheen jäsenenä ja näiden perhesuhteiden kautta, ja jolloin myös lapsen oikeus saada apua tapahtuu perheen kautta. Asioita tarkastellaan pääsääntöisesti aikuisten tarpeiden ja ongelmien kautta ja lapsen auttaminen nähdään lähinnä aikuisten auttamisen kautta tapahtuvaksi toiminnaksi. (Hurtig 2006, 169-170.) Mielestäni aikuislähtöisyys on ongelma johon ei ehkä kiinnitetä tarpeeksi huomiota, sillä lapset ovat aina tietyllä tapaa altavastajina aikuisten maailmassa. Lapsen mukaan ottaminen päätöksentekoon voi olla ulkoisesti näennäisen hyvin suoritettava prosessi, mutta todellisuudessa asiaan vaikuttaa hyvin usein ammattilaiset ehkä piilossakin olevat omat asenteet ja arvot sekä tulkinnat lapsen edusta. Toisaalta kiire aiheuttaa todellisia ongelmia lapsen osallisuuden mahdollistamiseksi. Päätöksiä joudutaan usein tekemään kiireessä ja akuutisti, eikä tällöin kaikkien osapuolten kanssa neuvottelu ole välttämättä mahdollista.

Tutkielman teon myötä minulle todella selvisi se, miten tärkeää on pyrkiä huomioimaan kaikki tekijät jotka vaikuttavat sijaishuoltoapaikan valintaan, sillä valinnalla on suuri ja kauaskantoinen vaikutus. Lapsi tarvitsee pysyvyyttä elämään ja epäonnistunut sijoitus kasvattaa riskiä sijoituksen ennakoimattomalle katkeamiselle. Oosterman, Schuengel, Slot, Bullens, and Doreleijers (2007, 73) päättelivät sijoitusten katkeamisia tutkiessaan, että sijoituksen katkeamiseen vaikuttavat lapsen korkeampi ikä, käyttäytymisen ongelmat ja aiempi sijoitushistoria. Yhtälailta riskit sijoituksen katkeamiseen liittyvät tutkijoiden mukaan myös siihen, että sijoitus on tehty kiireessä, lapsesta saatu tieto on ollut puutteellista ja sijaishuoltoapaikkojen osalta vaihtoehtoja on ollut tarjolla vähän. Sijoituksen katkeamista ehkäisee Carnochanin, Mooren, & Austinin (2013) mukaan myös onnistunut valinta sijaisperheestä joka kykenee huomioimaan lapsen tarpeet. Onnistunut sijoitus siis antaa lapselle paremmat eväät elämään ja mahdollisuuden tavoitella yhtä lailla samoja asioita kuin kuka tahansa muu saman ikäinen ei-sijoitettuna oleva lapsi.

Kun päädyin omasta mielenkiinnostani tämän tutkielman aiheeseen, en lopulta arvannut miten vähän Suomessa aihetta on tutkittu. Tutkielmani aineisto ei tietenkään kata kaikkia mahdollisia tutkimuksia joita päätöksenteosta ja siihen vaikuttavista tekijöistä on tehty, mutta valitsemani aineistot kuitenkin antavat samansuuntaisia viittauksia siihen, minkälaisia erilaisia tekijöitä päätöksenteon taustalla vaikuttaa. Haasteet päätöksenteon taustalla ovat myös hyvin samankaltaisia aineistoissa. Itsestäni tuntuu hämmäntävälle jos laadukasta tieteellistä tutkimusta ei lastensuojelussa tärkeistä aiheista tehdä. Ammattilaisilla tulisi kuitenkin olla aina käytössään tutkittua ajantasaista

tietoa, jotta päätöksiä voitaisiin tehdä mahdollisimman perusteelliselta pohjalta. Sinko tuo esiin lastensuojelun puutteellisen ja riittämättömästi tutkitun tiedon lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeistä elinolosuhteista, ja miten erilaiset ratkaisut tai työmallit vaikuttavat lapsen elämään. Kun sosiaalityöntekijät tekevät tärkeitä päätöksiä lapsen kannalta, heiltä puuttuu testattu tieto juuri näistä lapsen hyvinvointiin vaikuttavista seikoista. (Sinko 2016, 36.) Suomessakin tulisi panostaa laadukkaaseen tutkimukseen lastensuojelussa ja sijaishuollossa vaikuttavista päätöksenteon tekijöistä. Vaikka kansainvälisesti päätöksenteon prosessia ja sijaishuoltopaikan valintaa on tutkittu, ja tietyiltä osin tulokset ovat toki sovellettavissa myös Suomeen, niin eroavaisuuksia kuitenkin löytyy niin organisaatorakenteissa kuin sijaishuollon rakenteissa. Tästä syystä tutkimustyö aiheesta olisi tarpeen myös Suomessa.

Perehtyessäni laajalti päätöksenteon prosessiin ja niihin tekijöihin jotka päätöksenteon taustalla vaikuttavat, arvostan vieläkin enemmän lastensuojelun ammattilaisten uskomattoman vaativaa työtä. Ei ole helppoa työskennellä monista suunnista tulevien paineiden ja vaatimusten ristitulesa. Työskentelyn keskiössä tulisi kuitenkin aina pitää lapsi ja lapsen etu. Lapsen edun tulkintojen epämääräisyys, riittämätön organisaation tuki sekä sijoittamisen kriteerien ja mallien puute aiheuttavat sosiaalityöntekijöille epävarmuutta ja stressiä. Pösö ja Laakso toteavat artikkelissaan, että Suomessa sosiaalityöntekijöiden tulee tehdä tärkeitä päätöksiä lapsen sijoittamisesta kodin ulkopuolelle, mutta kuitenkin ammattilaisia ei tueta tutkimuksen teossa tai kouluttautumisessa lapsen ja sijaishuoltopaikan yhteensovittamiseen liittyen (Pösö ja Laakso 2015). Mielestäni jokaisella sijoittamisen työtä tekevällä sosiaalityöntekijällä pitäisi kuitenkin olla tunne, että tietää mitä on tekemässä. Organisaation antamalla tuella ja kouluttautumismahdollisuuksilla on iso merkitys siinä, että työtään voi toteuttaa laadukkaasti. Kenenkään sosiaalityöntekijän ei pitäisi joutua tekemään isoja päätöksiä täysin yksin ilman ympäriltä tulevaa tukea. Lastensuojelun ja sijaishuollon toimintamuotojen edelleen kehittäminen ja prosessien kriittinen tarkastelu tulisi olla olennainen osa laaduntarkkailua sekä kunnallisella että yksityisellä sektorilla. Työntekijöiden työhyvinvointiin tulisi ehdottomasti panostaa, jotta lastensuojelun työntekijät jaksaisivat tehdä yhteiskunnallisesti tärkeää työtä.

LÄHTEET

- Araneva, Mirja. 2016. Lapsen suojelu – toteuttaminen ja päätöksenteko. Talentum Pro Helsinki.
- Aro-Salonen, Maija. 2014. Normaaliala nuoren elämää - Lapsen etu pitkäaikaisen sijaishuollon tavoitteina ja ratkaisuin. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201411262348>
- Beckett, Chris, Bridget McKeigue ja Hilary Taylor. 2006. ”Coming to conclusions: social workers’ perceptions of the decision making process in care proceedings.” *Child and Family Social Work*, 12, 54–63. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2006.00437.x>
- Berrick, Jill, Jonathan Dickens, Tarja Pösö ja Marit Skivenes. 2016. ”Time, Institutional Support, and Quality of Decision Making in Child Protection: A Cross-Country Analysis.” *Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance* (40), 451-468.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201611032501>
- Carnochan, Sarah, Megan Moore ja Michael J. Austin. 2013. ”Achieving placement stability.” *Journal of Evidence-Based Social Work* 10 (3), 235-253. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1080/15433714.2013.788953>
- Chor, Ka Ho Brian. 2013. ”Overview of Out-of-Home Placements and Placement Decision-Making in Child Welfare.” *Journal of Public Child Welfare* 01 July 2013, Vol.7(3), pp.298-328.
<https://www.researchgate.net/deref/http%3A%2F%2Fdx.doi.org%2F10.1080%2F15548732.2013.779357>
- Detlaff, Alan, Christopher Graham, Jesse Holzman, Donald J. Baumann ja John D. Fluke. 2015. ”Development of an instrument to understand the child protective services decision-making process, with a focus on placement decisions.” *Child Abuse & Neglect* 49, 24-34.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.04.007>
- Eronen, Tuija ja Riitta Laakso. 2017. ”Vaativat tilanteet sijaishuoltotyössä.” Teoksessa *Mielekäs tutkimus: Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin*, toimittajat Rosi Enroos, Mikko Mäntysaari ja Satu Ranta-Tyrkkö, 140-161. Tampere University Press 2017.
<https://trepo.tuni.fi/handle/10024/102925>
- Forkby, Torbjörn ja Staffan Höjer. 2011. ”Navigations between regulations and gut instinct: the unveiling of collective memory in decision-making processes where teenagers are placed in residential care.” *Child and Family Social Work*, 16, 159– 168. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2010.00724.x>
- Heino, Tarja. 2013. ”Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut.” Teoksessa *Lastensuojelun ytimessä*, toimittaja Marjatta Bardy, 84-107. Unigrafia, Helsinki 2013. 4.painos.
- Heino, Tarja, Sylvia Hyry, Salla Ikäheimo, Mikko Kuronen ja Riku Rajala. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset – HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätulokset. Raportti 3/2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Helavirta, Susanna. 2016. ”Lapsen asioista vastaaminen huostaanoton jälkeen sosiaalityöntekijöiden kuvaamana.” Teoksessa *Huostaanotto – Lastensuojelun vaativin tehtävä*, toimittajat Rosi Enroos, Tarja Heino ja Tarja Pösö, 145-168. Vastapaino – Tampere.

Hoikkala, Susanna ja Ville Lavikainen. 2018. ”Sattumuksia vai suunnitelmallisuutta? Selvitys sijaishuollon laadusta.” Lastensuojelun keskusliiton selvitys. Verkkojulkaisu.
<https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Sattumuksia-vai-suunnitelmallisuutta.pdf>

Hurtig, Johanna. 2006. ”Lasten tieto sosiaalityön haasteena.” Teoksessa *Lapset ja sosiaalityö – Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia*, toimittajat Hannele Forsberg, Aino Ritala-Koskinen ja Marita Törrönen, 167-193. Jyväskylä: PS-kustannus.

Janhunen, Tarja. 2011. Pysyvyyden turvaaminen perhehoidossa – käsikirja sijoitusten purkautumisen ehkäisemiseksi. Perhehoitoliitto ry. Verkkojulkaisu.
https://www.perhehoitoliitto.fi/files/1887/pysyvyyden_turvaaminen2018netti.pdf

Julkari– STM hallinnonalan avoin julkaisuarkisto 2020. Lastensuojelu 2018.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019060418326>

Kuokka, Pauliina ja Tarja Pösö. 2016. ”Huostaanotot hallinto-oikeudessa: Päätöksentekijät arvioivat vanhempien ja lasten osallisuutta.” Teoksessa *Huostaanotto – Lastensuojelun vaativin tehtävä*, toimittajat Rosi Enroos, Tarja Heino ja Tarja Pösö, 41-55. Tampere, Vastapaino 2016.

Känkänen, Päivi. 2009. ”Siirtymät sijaishuollossa.” Teoksessa *Lastensuojelun ytimessä*, toimittaja Marjatta Bardy, 232-240. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Laakso, Riitta. 2013. Mistä koti huostaanotetulle lapselle? Kunnallisan kehittämissäätöön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 73. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2015/12/Mista_koti_huostaanotetulle_lapselle.pdf

Lastensuojelun keskusliitto 2018. YK:n sijaishuollon ohjeet. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu, 1/2018 https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/sijaishuollon_ohjeet_final-1.pdf

Nyholm, Marja-Liisa. 2006. Lapsen edun käsite huostaanotossa – näkökulmia ja tulkintoja.
<https://trepo.tuni.fi/handle/10024/78153>

Oosterman, Mirjam, Carlo Schuengel, Wim M. Slot, Ruud A.R Bullens ja Theo A.H Doreleijers. 2007. ”Disruptions in foster care: A review and meta-analysis.” *Children and Youth Services Review* 29 (2007) 53–76.

Pekkarinen, Elina, Tarja Heino ja Tarja Pösö. 2013. Lastensuojelusta tietäminen on moraalinen velvoite. Verkkojulkaisu. <http://www.julkari.fi/handle/10024/110559>

Perhehoitoliitto 2020. PRIDE-valmennus. Luettu 20.4.2020.
https://www.perhehoitoliitto.fi/sijaisvanhemmaksi/sijaisvanhemmuus/miten_sijaisvanhemmaksi_tullaan/pride-valmennus

- Pösö, Tarja ja Aila Puustinen-Korhonen. 2010. Toteutuuko lapsen oikeus pysyviin kasvuolosuhteisiin? Puheenvuoro lastensuojelun vaikuttavuudesta. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2010:3. <http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/04/toteutuuko-oikeus-pysyviin.pdf>
- Pösö, Tarja. 2012. ”Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina.” Teoksessa *Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalityö*, toimittajat Hannele Forsberg ja Leena Autonen-Vaaraniemi, 75-97. Tampere:Vastapaino.
- Pösö, Tarja & Riitta Laakso 2015. ”Holistic, expert and centralised models for organising care placement decisions: findings from Finland.” *Adoption & Fostering* (39) 159. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1177/0308575915588724>
- Pösö, Tarja ja Riitta Laakso. 2016. ”Matching Children and substitute homes: some theoretical and empirical notions.” *Child and Family Social Work* (21) 307-316. <https://doi.org/10.1111/cfs.12144>
- Räty, Tapio. 2004. ”Lapsen huostaanotto – Perusteet ja oikeusvaikutukset.” Teoksessa *Huostaanottokirja*, toimittaja J.P Roos, 21-31. Paino Kopijyvä Py Jyväskylä.
- Saastamoinen Kati. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – käsikirja arjen toimintaan. Edita Helsinki
- Sinko, Päivi. 2016. Rajapinnoilla. Lapsen erityisten tarpeiden huomioiminen sijaishuoltoapaikan valinnassa. Lastensuojelun Keskusliitto 2016 Helsinki
- Sinkkonen, Jari. 2015a. ”Lapsen kiintymyssuhteet tavanomaisissa ja poikkeavissa olosuhteissa.” Teoksessa *Lapsi uusissa oloissa – Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta*, toimittajat Sinkkonen, Jari & Tervonen-Arnkil, Kaisa, 23-39. Helsinki: Duodecim.
- Sinkkonen, Jari. 2015b. ”Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoitettaessa.” Teoksessa *Lapsi uusissa oloissa – Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta*, toimittajat Jari Sinkkonen ja Kaisa Tervonen-Arnkil, 148-163. Helsinki: Duodecim.
- STM - Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Lastensuojelun laatusuositukset. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Luettu 10.4.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- THL – Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020a. Huostaanoton prosessi. Julkaisussa lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanoton-prosessi>
- THL - Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b. Ammatillinen perhekoti. Julkaisussa lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/amatilliset-perhekodit>
- THL terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020c. Lastensuojelulaitokset. Julkaisussa lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset>

THL –Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020d. Sijaishuoltopaikan valinta. Julkaisussa lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltopaikan-valinta#laheisverkoston%20kartoittaminen>

THL – terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020e. Lapsen osallisuus. Julkaisussa lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>

Toivonen, Virve-Maria. 2017. Lapsen oikeudet ja oikeusturva – Lastensuojeluasiat hallintotuomioistuimissa. Alma Talent. Helsinki.

Uljas, Saara. 2018. ”Lapsen ja sijaisperheen yhteensovittaminen – näkemystä, taitoa ja tietoa vaativaa käsityötä.” Pro gradu- tutkielma. Turun yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018102538799>

Unicef. 2020. Lapsen oikeuksien sopimus. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Valkonen, Leena ja Tarja Janhunen. 2016. THL –työpäpaperi 45/206. Tutkimustietoa perhehoidon kehittämiseksi. Katsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010-2016. Helsinki.

Vähämaa, Pirjo. 2009. ”Tavallisuutta epätavallisissa olosuhteissa. Lastensuojelun perhesijoituksen onnistuminen sosiaalityön kokemustietona”. Lisensiaatintutkimus, Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/76507/lisuri00099.pdf?sequence=1>

Waterhouse, Suzette ja Edwina Brocklesby. 2001. ”Placement choice in temporary foster care.” Adoption & fostering volume 25 number 3 2001. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1177/030857590102500306>

Zeijlmans, Kirti, Monika López, Hans Grietens ja Erik J. Knorth. 2019. ”Participation of children, birth parents and foster carers in the matching decision. Paternalism or partnership?” Child Abuse Review / Volume 28, Issue 2. <https://doi.org/10.1002/car.2544>

Zeijlmans, Kirti, Monika López, Hans Grietens ja Erik J. Knorth. 2018. “Nothing goes as planned”: Practitioners reflect on matching children and foster families.” Child & Family social work / Volume 23, Issue 3. <https://doi.org/10.1111/cfs.12437>

LAIT

Lastensuojelulaki (2007/417)

Laki julkisista hankinnoista (2007/348)

Perhehoitolaki (2015/263)

Suomen perustuslaki (1999/731)